

1

דברים יז שפטים ריב

אונקלוס

יֹמֶת הַמֵּת לֹא יֹמֶת עַל־פִּי עַד אֶחָד: י יָד הַעֲדִים תִּהְיֶה־בּוּ בְרֵאשֵׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כְּלֵהֶעָם בְּאַחֲרֶנָּה וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבָּהּ: פ הַ כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין־דָּם | לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבֵת

דחוב קטול קא יתקמל על מימר סהור קר: ז ירא דסהריא תהי בה בקדמיתא למקמלה וירא דכל עמא בכתרייתא ותפלי עבד דביש מבינה: ח ארי יתכסי מנה פתגמא דדינא בין דמא דקמא בין דינא דדינא ובין מכתש סגירו למכתש סגירו פתגמי

לקט בהיר

רש"י

וכו' "שאלו" נעשין, וזה ודאי נכון לדרכינו אך אין לזכור בו כדאמרן: (ח) שאלו אמה יכול להשיגו, אם מחמת חסרון ידיעה, אם מחמת ריחוק מקום, או מחמת כיסוי, או מחמת איסורו, או שיש מחלוקה בדבר ואיך יודע להבחין, וכדומה, כל זה נכנס בלשון יפלא, גם לפעמים ישמש בו הכתוב על ענין הבדלה ופרישה לפרוט ולהבדיל דבר מדבר גם זאת נכנס בלשון הפלאה, שמחמת מעשיו נפלא ונפרס ונחמסה זה מזה, וכן הפלא ופלא או פלאי פלאות ג"כ הכי פירושו שהדבר חוץ לדרך הטבע עד שאין אמה יכול להשיגו וענינו ומהותו נעלם ומכוסה ממך, גם אין חילוק בין שבא בל"ף או בה"א או ביו"ד, כגון (שמות ט' ד') והפלה ה' בין מקנה ישראל, או (שם ח' י"ח) והפליתי ביום ההוא: ט) רצונו לומר אין הכתוב אומר שיש כאן ב' דמים וב' נגעים ונריך לחלק ביניהם, כי מה שייך לשאול על זה ומה שפק יש כאן ומה נפ"מ אם שניהם נגעים ודמים, אין כאן רק דם אחד ודין אחד ונגע אחד ועל זה נולד השאלה אם הוא דם טהור או דם טמא שרק דם מן המקור טמא ואפילו במקור ישנם דמים טהורים וכן יש דין זכאי ודין חייב וכן נגע טהור כגון נחשט בטלו, והכתוב צעמנו מפרשו לא שאינם יודעים לחלק במה

זוממין עד שחזמו כולם (מכת ה:): (ח) כי יפלא. כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה" שהדבר נבדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין דם עמא" לדם טהור (מכ"ע. - יו"ט): בין דין לדין. בין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור (מכ"ס): דברי ריבות. שיהיו חכמי העיר חולקים

אור החיים

ח. כי יפלא וגו' למשפט. הולך לומר למשפט"י, להעיר שלא נאמרו דינים אלו אלא במורה שהוא ראוי להורות משפט, וכן אמרו במשנה (סנהדרין פ"ו:) תלמיד שאינו ראוי להוראה פטור"י, אלא שראיתי בצרייתא (שם פ"ז.) שדרשו פטור תלמיד שאינו ראוי להוראה מאומרו כי יפלא"י צמופלא שבצ"ד, וכצו רש"י וחוספת בהנחקין שפירושו מופלא מומחה ולמעוטי תלמיד, והרמב"ם פירש צי"ד"י"י שהכוונה הוא עז"ה מי

ברית ה', ולזה נריך שיתרו בו ויודיעוהו מה גדלו מעשיו הרעים"י, גם רמז שאם אמר למתרים שהוא נשבע לעבוד עבודה זרה שיודיעוהו שקדמה לו ברית על זה ואין שזעתו חלה לבעל הראשונה והרי הוא עובר ברית ה"י" ויהרג: ו. יומת המת. כפל לומר המת"י, להעיר כי אם לא נמלאו לו עדים והתראה בן מוח הוא לשמים אלא שבצדדים והתראה יומת צדי דם המת שהיה עומד למיתה צדי שמים:

אור בהיר

ברית גדול מזה עלמו. (לב) והלמ"ד על לעבור נאמר בשביל הכוונה, כלומר כוונתו במעשיו יהיה לעבור ברית, שדוקא אז חייב סקילה. (לג) והוא אומרו גרימו פי של ה' אלוקי הנזכר, שהוא הראשונה. (לד) וגם אין לו שחר לכאורה, כי את התי נריך להניח לא את המת. (לה) הרי פרט כל דבר בין דם וגו' דברי ריבות וגו'. (לו) אם לא ייית לפסקי הסנהדרין. (לז) ולא אמר כי ישכח וכדומה. (לח) ר"ל בספר יד החוקה והוא המשנה תורה להרמב"ם בהלכות ממרים פ"ג ה"ה.

שיתרא
י קא
זשמע
א בון
יבכתא
ז ית
אתתא
תנמא
נה ית
גמגון
יתרון
תקמל

דס * א
יצאת
נתרגס
(ספרי -
זו אינו
ונאמר
!מעלה
: שער
ים או
רע לך
ס מה
עשין"

מתאים
ס ע"י,
י"ו ואין
ש יומר
ז כולם,
הפסול
העדות
לו בכלל
ז הזומו
! פשוט
י אתר"

כי יפלא אמר דבר אמשל - אזו באמר דקוה אשמי

יֹמֵת הַמֵּת לֹא יוֹמֵת עֲלֵיָי עַד אַחֵר:
 יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֵאשִׁיטָה
 לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה
 וּבְעֵרַת הָרֶעַ מִקֶּרְבּוֹ: פ' ה' כִּי יִפְלֵא
 מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין־דָּם | לְדָם בֵּין
 דִּין לְדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבַת

דחייב קטור לא יתקטל על מימר
 סהיר קר: ז ידא דסהדיא תהי
 בה בקרמיתא למקטלה וידא
 דכל עמא בבתריתא ותפלי עבר
 דביש מבינה: ה ארי יתכסי מנה
 פתגמא דדינא בין דמא דקמא
 בין דינא דדינא ובין מכתש
 סגירו למכתש סגירו פתגמי

לקט בהיר

רש"י

וכו' "שאלו" נעשין, זה ודאי נכון לדרכינו אך אין לזכור בו
 כדלמרון: ח) שאין אמה יכול להשיגו, אם מחמת חסרון
 ידיעה, אם מחמת ריחוק מקום, או מחמת כיסויו, או
 מחמת איסורו, או שיש מחלוקה בדבר ואיך יודע להבחי, וכו'
 וכדומה, כל זה נכנס בלשון יפלא, גם לפעמים ישמש בו
 הכתוב על ענין הבדלה ופרישה לפרוש ולהבדיל דבר מדבר
 גם זאת נכנס בלשון הפלאה, שמחמת מעשיו נפלא ונפרש
 ונתקסה זה מזה, וכן הפלא ופלא או פלאי פלאות ג"כ הכי פירושו
 שהדבר חוץ לדרך הטבע עד שאין אמה יכול להשיגו
 וענינו ומהותו נעלם ומכוסה ממך, גם אין חילוק בין שאל באל"ף או בה"א או ביו"ד, כגון (שמות ט' ד') והפלה ה' בין
 מקנה ישראל, או (שם ח' י"ח) והפליתי ביום ההוא: ט) רצונו לומר אין הכתוב אומר שיש כאן ב' דמים וב' נגעים ולריך
 לחלק ביניהם, כי מה שיך לשאול על זה ומה שפק יש כאן ומה נפ"מ אם שניהם נגעים ודמים, אין כאן רק דם אחד ודין
 אחד ונגע אחד ועל זה נולד השאלה אם הוא דם טהור או דם טמא שרק דם מן המקור טמא ואפילו במקור יטמא דמים
 טהורים וכן יש דין זכאי ודין חייב וכן נגע טהור כגון נפשט כנול, והכתוב בעלמנו מפרשו לא שאינם יודעים לחלק כמה

זוממין עד שזומנו כולם (מכות כ"ג): ח) כי יפלא. כל
 הפלאה לשון הבדלה ופרישה" שהדבר נבדל
 ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין דם טמא" לדם
 טהור (מדכ י"ט. - יו"ט): בין דין לדין. בין דין זכאי
 לדין חייב: ובין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור
 (מדכ סג): דברי ריבנות. שיהיו חכמי העיר חולקים

אור החיים

ח. כי יפלא וגו' למשפט. הולך לומר למשפט"י,
 להעיר שלא נאמרו דינים אלו אלא במורה
 שהוא ראוי להורות משפט, וכן אמרו במשנה
 (סנהדרין פ"א:) תלמיד שאינו ראוי להוראה
 פטור"י, אלא שראיתי בצרייתא (שם פ"א.)
 שדרשו פטור תלמיד שאינו ראוי להוראה מאמרו
 כי יפלא"י) צמופלא שצ"ד, וכתבו רש"י ותוספת
 בהנחנין שפירושו מופלא מומחה ולמעטו תלמיד,
 והרמב"ם פירש צי"ד"י"י) שהכוונה הוא עז"ה מי

כרית ה', ולזה לריך שיתרו בו ויודיעוהו מה גדלו
 מעשיו הרעים"י), גם רמז שאם אמר למתרים
 שהוא נשבע לעבוד עבודה זרה שיודיעוהו שקדמה
 לו ברית על זה ואין שבעתו חלה לצטל הראשונה
 וברי הוא עובר ברית ה"י) ויהרג:
 ו. יומת המת. כפל לומר המת"י), להעיר כי אם
 לא נמלאו לו עדים והתראה בן מות
 הוא לשמים אלא שבעדים והתראה יומת בידי אדם
 המת שהיה עומד למיתה בידי שמים:

אור בהיר

ברית גדול מזה ענמו. לב) והלמ"ד של לעבור נאמר בשביל הכוונה, כלומר כוונתו במעשיו יהיה לעבור ברית, שדוקא או חייב
 סקילה. לג) והוא אמרו בריתו פי' של ה' חלקיך הטוב, שהוא הראשונה. לד) וגם אין לו שחר לכאורה, כי את המי לריך
 להמית לא את המת. לד) הרי פרט כל דבר בין דם וגו' דברי ריבנות וגו'. לו) אם לא ציית לפסקי הסנהדרין. לז) ולא
 אמר כי ישכח וכדומה. לח) ר"ל בפרט יד החוקה והוא המשנה תורה להרמב"ם שהלכות ממרים פ"ג ה"ה.

זוממין עד שזומנו כולם (מכות כ"ג): ח) כי יפלא. כל
 הפלאה לשון הבדלה ופרישה" שהדבר נבדל
 ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין דם טמא" לדם
 טהור (מדכ י"ט. - יו"ט): בין דין לדין. בין דין זכאי
 לדין חייב: ובין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור
 (מדכ סג): דברי ריבנות. שיהיו חכמי העיר חולקים

יא
 יב
 יג
 יד
 יו
 יז
 יח
 יט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 לו
 לז
 לח
 לט
 מ
 מא
 מב
 מג
 מד
 מה
 מו
 מז
 מח
 מט
 נ
 נא
 נב
 נג
 נד
 נה
 נו
 נז
 נח
 נט
 ס
 סא
 סב
 סג
 סד
 סה
 סו
 סז
 סח
 סט
 ע
 עא
 עב
 עג
 עד
 עה
 עו
 עז
 עח
 עט
 פ
 פא
 פב
 פג
 פד
 פה
 פו
 פז
 פח
 פט

לנאת למלחמה יש לו קדושת א"י ויקוים בכס למען ירצו ימיכם וימי בניכם על האדמה תחיו ומאריכו ימים בכל מקום אשר תבטשו בחו"ל ולא הוה כיבוש יחיד :

למען תחיה וירשת את הארץ, לאפוקי מאותן שלא זכו בחייהם לירש אלא המתיים ירשו את החיים ומורישין ואינם אבל אתם בזכות מינוי הדיינין כשרים תחיו וירשת את הארץ בחייהם :

7* **כי** יפלא ממך דבר למשפט וכו' דברי רבות בשעריך, אפשר לפרש אפי' מה לאמרו חז"ל (שבת דף י"ד ע"א) והי' קשה אותו יום במחלוקת בית הילל ובית שמאי בשמונה עשר דבר כיום שנעשה בו העגל וכוונת הדבר שע"י שצרי הלוחות שבא על ידי מעשה העגל בא השכחה לעולם וכן על ידי שגפול מחלוקת בין ב"ה וב"ש צבהמ"ד גברה ג"כ השכחה והיינו כוונת הפסוק כי יפלא ממך דבר למשפט והיינו עכ"ח ע"י שכחת קבלת התורה דאיש מפי איש ע"כ בא לך דבר שכחה זו משום דהי' דברי ריבות בשעריך דהי' תחילה מחלוקת חכמים במדרשין ומה בא אח"כ השכחה ודוק : L

וקמת ועלית, יש לפרש דהנה כמו שיש מחלה ורפואה באיברי הגוף יש ג"כ חולה ורפואה בנשמה דהיינו שלפעמים יבוא בלב אדם דבר תימה ופלא וספק הן בלימוד הן בענין התבוננות הלב בשאר ידיעות וכדומה לו והתמי' וספק ובלבול בדעתו היינו חולי לב וכוודאי לא בא לידו דבר קושיא זו אלא לחשוב עוד ולהתבונן ולחקור בשכלו עוד עד שיגיע לדעת ענין הדבר על נכון ולהשיג ענין יותר גדול ועמוק בזה שלא השיג מעולם עד עכשיו דוודאי אם לא שיהי' חפץ הצורה להשיג ענין הדבר על צורי' לא הי' עולה בדעתו הספק והנ"ע והתמי' של קושיא זו בלבד ולא כמו שמנינו אצל פרעה שגפול לו קושי' מי הי' אשר אשמע בקולו ולא נודע לו תירוץ הדבר דמשגיח לגוים ויאבדם לאדרבא הי' זה מן הקב"ה להם כדי לטרדם כדכתי' משגיח לגוים ויאבדם אבל לא כך הוא בישראל דמדנפל לו תמיה בלבד על אחיה דבר ע"כ חפץ הצורה שישגיח

עיי' דבר חדש ולעלות למדרגה גבוה ממה שהי' מקדם ומנינו שנענש אדם על זה אם הוא מסלק דעתו ואינו חושב לידע תירוץ על הפליאה שגפלה ממנו דוודאי אם הי' חושב ועוסק הי' משיג תירוץ הדבר והי' עולה במדרגת למעלה והיינו דכתי' כי יפלא ממך דבר למשפט דמשפט היינו דבר מתורץ ונכון ונקרא יוסטיץ בלע"ז ולך יוקשה הדבר ולא תהי' משפט בעיניך אז תראה שמתבונן עוד בדבר ותחשוב אמימת הדבר ועיי' וקמת ועלית דהיינו שע"י הפליאה הזאת מעלה אח"כ למעלה במדרגה הנ"ל ודוק :

ובדרך זה פירש מורי הפלאה זכ"ל פסוק ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו מעשה והאזנת למצוותיו ושמתם כל חוקיו וחק היינו לשון קושי' בלי טעם והיינו שחשומר היטב כל הקושיות שעלו בלבך וכוודאי תשיג תירוץ וטעם הדבר לכל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך דבשלומא פרעה הי' מתמה מי הי' אשר אשמע בקולו והי' מן הקב"ה כדי להטרידו כדי שלא להשיג האמת אבל אחת לא כן כי אני הי' רפאיך ומעורר לך לספיקות ותמיהות כדי שחשיג ותבין הענין על צוריו יותר והיינו רפואות הנפש שחעלה למעלה ודוק :

ועפ"ז יש לפרש מה שנחלקו הספרים בנוסח תפילתינו שלאחר השירה ביום ההוא יהי' הי' אחד ושמו אחד ובחורתך כחוב לאמר שמע ישראל הי' אלהינו הי' אחד והרבה מרבותינו זכ"ל כתבו שלא לאמרו רוצים דבזה אנו אומרים ביום ההוא יהי' הי' אחד די ורוב הספרים מקיימין הגירסא כדי לייחד שמו ארבע פעמים נגד ד' עולמות אבי"ע ואפשר לפרש הגירסא הזו כפשוטו דוודאי א"א לאדם להשיג אמימות הייחוד לתכליתו וכן א"א לאדם להשיג אמימת ותכלית של תורה דקב"ה וישראל ואורייתא חד הוא ולפי גודל מעלת האדם חף אם יעלה למדרגה גדולה אז ידע יותר ממה שהי' יודע לפניו ואפ"ה לא השיג הסוף אך אפשר להשיג בכל יום ויום יותר ויותר והנה כן הוא הדבר באומות העולם דוודאי ישראל יודעים יותר

ציונים
 יח כל המוכה את הרבים. יומא פ"ו מוספתא יומא פ"ד: וכל המחטיא את הרבים כו'. קטנה מ"ז ע"ה סנהדרין ק"ז ע"ב [נדפוסים ישנים]:

שינויי נוסחאות
 (זו) מחלוקת הר"ף ושמואי. כתי"ק... שמואי והלל. וליחא וכן לא גרס לה נפי' מחו"י. מחלוקת קרח (וכפ' ערתו). כתי"ק מחלקתו של קרח. וליחא וכ"ה נפי' מחו"י. יח על ידו. גנה שלם לידו.

חידושי הגר"א
 זו מחלוקת הר"ף ושמואי. כתי"ק (קדושין י' ב') (במנהגי כ"ה) את ובכ' נסופה וגו'. יח כפ' המזבחה כו'. כתי"ק סוף יומא (פי' נ"ה) שאל' (האלם י"ז) כי לא תעושו וגו'. וכפ' כו'. שנאמר אדם עשוק וגו'.

זרע יבחק
 התקן, וזה הוא שלל לשם שמים דמהשם שמים מוכח היפך הדמיון גורמים על האש וק"ל ולכן כ"ל שנקרא שמו שמואל שבו ירמיה אש במילואו וחיבת מים חסר מ' לפי ששמואל הוא מסטרא דדינא הגורמים על התקדים, ולכן אש במילואו ומים חסר מ"ס היפך שמיים. וכן הלל שמו גורם להיפך דהילל במספר קטן עולה י"ב וכן מ"ס כתי"ק י"ב דהיינו מס פתוחה ד' וי"ד א' הרי ה' ומס פתוחה הוא כתי"ק ז' (א"ה) י"ל ד"ל כתי"ק ו' (בגודע ב"א"ב דהיי"ק כתי"ק דש' דש' הו' המ"ס סמומה במספר שש מילואו ומ"ק הוא ו' ועם הכולל של חיבת מים הרי י"ג) הרי י"ב וק"ל ובה י"ל כוונת הגמרא דבניה שמואל היה אוכל כל ימיו לכבוד שבת כ"ל היה מולא בנהיה נאה אמר זו לשבת למחר מלאה אחרת נאה הימנה היה אוכל את האשונה כו' אבל הלל מדה אחרת הימה בו שהיה כוונתו לשם שמים ואמר בכוח ה' יום יום. ולכאורה תמוה אטו כ"ש לא היה דעמו לשם שמים ובו מלי' לזון אבל הלל מדה כו' וי"ל דליחא כתי"ק קשין מונוחיו של אדם כקריעת ים סוף

יד זו מחלוקת הר"ף ושמואי. לפי שחלמיהם לא שמשו כל זרען ומהו ואילך רבמה המחלוקת בישראל לפיכך נקטינהו לדוגמה. ומש"ה נמי לא קשיא רישא לסיפא: זו מחלוקת קרח וכפ' ערתו. לא הזכיר כל השני של מחלוקת שהם משה וזהרן כמו שזכר בחלוקה ראשונה ב' הדדדים לפי שנכאן אינם שוים שמהו וזהרן כוונתם לשמים הימה. ולא הימה כהם שום בחינה שלא לש"ש. מד"ש כהם הר"י לירמא: יח כפ' המזבחה את הרבים אין חטא בא על ידו. פירש הר"ע מנרטרורה כדי שלא יהא הוא בגיהנם וכו'. גמרא פרק במרה דיומא דף פ"ו ומפיק ליה שנאמר כי לא תעושו נפשי לשאל ולח מתן חסדיך לראות שמת [מהלוי ט"ו]. וי"ל דהכי דרשי לא תעושו נפשי לבא לידי עזירה שאלך לי אל שאלו לפי שלא מתן חסדיך לראות שמת וחסידיך רבים

[משמע] והם חלמדיים שזכו ע"י שיראוני בשמת והם יהיו בג"ע והיינו דכתיב לראות שלא יהיו אלא רואים ולא נאים. ושמשעין נמי דדוקא כשיהיו החלמדיים רבים כדכתיב חסידיך: וכפ' המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. פי' הר"ב שלא יהא הוא כגון עזן וכו'. גמ' סס. ומפיק ליה שנאמר אדם עשוק כדכתיב נפש על בור ינוס אל יתמכו בו (משלי כ"ה י"ז) וטע"ג דנקרא משמע אפילו עשוק נפש אחת. אפ"ה תנן דדוקא המחטיא את הרבים לפי שמהו טובה מרובה ולא הצילה אלא כשזיכה את

מלאכת שלמה
 גרסינן ברוב הספרים שמואל כתי"ק. יד זו מחלוקת הר"ף ושמואי. ורמיזו להעמיק הנה כל דברי החכם הר"י עובדיה הלוי ז"ל בקשר תן טוב פ' קרח דף רכ"ה ח"ל כפי' משנה זו ומחבטו בה גאוי עולם שקשה מאד שגם מחלוקת שמואל והלל לא נתקיים שהרי הלכה ככ"ה ודברי כ"ש אינה משנה וכן היה דבר קרח שבעלו דבריו ונתקיימו דברי משה א"כ כל אפשיא שוין ואין חילוק במחלוקת שכולן א' מן הכימות בעלה וא' מהם נכונה שהלכה כמותה הגם אם אפשר שר"ל על בעלי המחלוקת עממן כי שמואל והלל נתקיימו שיהיו לא כן קרח שמת וירד שאלו אמנם אין הלשון מתיישב מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להקיים דמשמע המחלוקת עצמה לא בעלי המחלוקת גם לפי זה מה צא התנא ללמדנו שנתקיים שמואל ולא מה למה יומת מה עשה גם אפשר לומר שבדברי כ"ש לא נחבטנו לגמרי אלא נשנו דבריהם במשנה לפי שעי' דבריהם נחבטו האמת כמו שאמרנו בגמרא וכי מאחר שאין הלכה כדברי היחיד למה נשנו דבריו אלא דברי המרובים ומרובו שהזכירו להזכיר דברי היחיד שאלו יצא אדם לומר כן שמעתי וקבלתי יאמר לו דברי היחיד שמעת ואין הלכה כמותו הרי שממך דברי היחיד מתקיימין דברי המרובים כן הוא כ"ש וכ"ה מתוך דברי כ"ש יתקיימו דברי כ"ה אבל קרח ועדמו ליתו כן שהרי לא הזכיר לאמרנו בליעת קרח לקיים הכהונה כד' אהרן כי אם צא האות והמופת פריחת המטה גם זריחת הנרעם למעדרע על הכהונה א"כ סופה בעלה ואין מתקיים האמת ע"י קרח. אמנם הי"ל לפרש הוא במה שנבין דקדוק א' שאמר קרח ועדמו הרי לא היה המחלוקת בין קרח ועדמו אלא בין קרח למשה שכתי"ק בין בית שמואל לבית הלל כן יאמר מחלוקת קרח ומשה לכן הג"ל הוא במה שכתי"ק רש"י ז"ל כפי' בקר יודע ה' את אשר לו ללוי. ואת

שמים, זו מחלוקת הלל ושמואי רבנן. ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל ערתו רבנן. יח כל המזבחה את הרבים רבנן, אין חטא בא על ידו רבנן. וכל המחטיא את הרבים רבנן.

הימה בקשם הכבוד והשררה והיו להיפך ל: יח אין חטא בא על ידו. כדי שלא יהא הוא בגיהנם ומלמדיו כגון עזן: * אין מספיקין בידו לעשות תשובה. שלא יהא הוא כגון עזן ומלמדיו בגיהנם:

הקדוש לכהונה. ומאן דכר שמה הלוייה הלא לא ערערו כי אם על אהרן בלבד ועל פי דברי רח"ל מוכרחים אנו לומר שבי' שאלות היו שם זו הלוייה ברו שערערו על הכהונה גם על הלוייה שקרה עשה בערמה. להעשות ב' כחות מריבות זו עם זו וכונתם להטיל מום בזהרן קדוש ה' כי אם קרבו את הלויים אחת כל בבור בני ישראל כיון שלא נמנו מומים לעשות העגל א"כ למה נבחר אהרן לכהן והוא עשהו בידו ואת מקורב אהרן גם אם הוא עשהו א"כ נמחל עון העגל לגמרי ואדרבה לכך נבחר א"כ יאבנו הכבודות לעבודתם כראשונה שהימה העבודה בכבודות או לפחות יהיו במקום הלויים זה היה מחלוקתם של כה' אחר מזני ישראל ר"ג איש רובם משבט ראובן הבכור ולו משפט הכהונה. הכת ב' קרח מזני לוי שחיים הכבודות לערער על קרח שהיה לוי שרואים הם לעבוד עבודת הלויים ולמה נכנסו הלויים בפדיון הבכורות אם הוא בעון העגל א"כ ידחה אהרן ממחלתו שהוא עשהו ואם נמחל לגמרי עון העגל לאהרן גם לישראל נמחל וישונו הבכורות למקומן ואת מחבולת קרח ומחלוקתו עם עדמו חולקים זה עם זה וכוונתם להטיל האשם על אהרן קדוש ה' שלא ראו לכהונה אלא אחיו הלויים הגוים ממנו ולא ראו קרח לערער בפירוש על הדבר ולאמר לאהרן לא כך כבר כהונה כי אם לאחין בני לוי שלא עשו בעגל אלא הערים ועשה באופן שיבא הבכורים לחלוק על קרח שרואים לפחות עבודת הלויים ואם ישיבם משה מטאמ העגל ישיבו לו הלא אהרן אחיך הלוי עשהו למה הוא כהן לה' מכלל שנמחל לגמרי עון העגל גם אנו נעבוד את ה' אם כן אמרו קרח ועדמו לא על מחלוקתו עם משה אמר כי אם מחלוקתו עם עדמו אלו עם אלו על הלוייה ואלו נאצדו ואכן משה לא היה כה' שני' במחלוקת זו ע"כ. יח כפ' המזבחה את

י ב י
 דשבע תועבות בלבבו. להכי קאמר תו איהו וכו'. נר"א קאמר מנה כ"ש וכ"ה. דהיינו חלמיהם. הי"ע משום דנהא אפשר שהיה כהם מי שלא הפסדו לש"ש [כפ' סנהדרין דפ"ה ע"ב]: קרבן שאמר כי כל העדה כולם קדושים ובהוים ה' ומדוע תהגשאו על קהל ה'. ואין לך לביעת המעוור והעוים יחור מוה. אבל פנימיות מחשבותיו היו עמואים, וסופו הוכיח את החלמו, שלא חור מדעו עד אשר יעו אותו במטאטא השמד מעל הארץ: קבה שמלמדס מורה ויראת ה' ומוסר, או שהגרימם לעשות מותס: קבו שימנעו משמים מטאט, כדלמרינן [ביומא דפ"ן] שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בג"ע: קבו שמסיהם לעזירה, או שהגרימם באופן אחר למטוא:

תפארת ישראל
 שהמחלוקת לא מתן קיום לאחת מהסברות. ושלא תאמר דלף גם אם ע"י מחלוקתם אין אהבה ואחוה ביניהם, אפ"ה אם רק כל אחת מהכחות כוונתן קדושה, מקרי מחלוקת לש"ש, ועל זה תקשה הרי ע"י קטטום זע"ז יוגרם שיהיו כל אחד עומד על דעתו, ואין סופה להתקיים, להכי קאמר מנה איהו וכו': קרבן דלע"ג דלמיתו מחלוקות רבות ביניהם כ"ש, אפ"ה היה אהבה ואחוה ביניהם [בפנימיות י"ד ב']. ולהכי, באמת או שהיו ז' וז"ל כדלמרינן בכמה דוכתי [ערוך כ"ה מ"ג], או שסיבב הקב"ה שיסכימו כולם לדעת אחת, כמו שנעשה התם ע"י צמ קול, שיהיו כולם סוברים ככ"ה וינעונו ד"ו ב']. ושמה תאמר דבאמירה תליא אם רק אומר שכונתו לש"ש, אף

בימין^ט. לכך תרגם אונקלוס 'ואתפליג', כי השני דברים שהיה כלול זה בזה - הגבורה ברחמים - הפרידו זה מזה. וידוע כי אברהם הוא מדת הרחמים^{יב}, ויצחק מדת גבורה^{יג}, ויעקב הוא הברית התיכון המחבר שתי הקצוות וכולל גבורה בחסד^{יד}. וקורח עשה פירוד בין הגבורה והרחמים, על כן לא נאמר אצלו בן יעקב, כי הפריד עצמו ממדת יעקב, ויעקב התפלל על זאת שלא יזכר שמו על קורח, כי קורח הפריד עצמו ממדתו, כנ"ל.

ונראה לתרץ בהקדם משנה (יג) [יז] פרק ה' דאבות, וזה לשונו: כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים וכו'; איזהו מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו וכו'. והנה ידוע לכל דברי אדומור"ר איש האלהים מו"ה אלימלך זצוק"ל בספרו נועם אלימלך (בליקוטי שו"ת נדפסו האמון) שפירש על מחלוקת קורח וכל עדתו, שדקדק בדברי המשנה הנ"ל שאמרו ז"ל ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו, הוה ליה למימר ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח ומשה ואהרן^{טז}. ומפרש הוא ז"ל, שקורח היה חולק עם עדתו, שהם בעצמם גם כן היו שונאים זה את זה וכל אחד רצה להיות ראש, רק מפני שרצו לחלוק על משה רבינו ואהרן עשו שלום לפי שעה. וזהו מחלוקת קורח וכל עדתו, שבין קורח ועדתו היה גם כן מחלוקת, עיין שם בספרו הקדוש^{יז}.

והנה ארחיב ביאור ואוסיף נופך משלי. דהנה יש לדקדק במשנה הנ"ל, למה לא אמר המשנה זו מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ולמה נקט

עוד בפסוק הנ"ל: ויקח קורח [בן יצהר בן קהת בן לוי] (טז, טז). בפירוש רש"י: פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא וכו'; בן יצהר בן קהת בן לוי - ולא הזכיר בן יעקב, שביקש יעקב רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנאמר (נלאטי מט, ו) (ו) בקהלם אל פתח כבודי וגו'^{יח}. והנה לכאורה הוא תמוה, ולמה התפלל שלא יזכר שמו במחלוקתו של קורח דווקא, ולמה לא התפלל שלא יזכר שם של בנו לוי וכן קהת ויצהר שהיו גם כן צדיקים גדולים, ולמה הקפיד על שמו דווקא^{יט}.

ביאורים

התורה יש לו שכר. (יא) כי לא רצה לכלול בימין - כדאיתא בזה"ק בתחילת פרשתנו (דף קעו ע"א) ובאורי"ק שם. ומובאים הדברים לקמן (אות לג), עיי"ש. (יב) אברהם הוא מדת הרחמים - אף על פי שבדרך כלל מבואר שאברהם אבינו ע"ה הוא מדת החסד (עיין לעיל פרשת במדבר הערה יד), ויעקב אבינו הוא מדת הרחמים (כמצויין לקמן בביאורים לפרשת חוקת אות צב), י"ל דכוונת רבינו היא על מה שכתוב בזה"ק פרשת וירא (דף קו ע"א) שאברהם אבינו ע"ה היה אב הרחמים. (יג) ויעקב הוא הברית התיכון... וכולל גבורה בחסד - הכי איתא בזה"ק פרשת ויצא (דף קמח ע"ב בסתרי תורה) ובתיקוני זוהר תיקון ע (דף קכג ע"א). ותמצא לשונם לעיל בפרשת במדבר (הערה טז). וראה המצויין שם עוד בזה. ולקמן בפרשתנו (ד"ה עוד על פסוק - השני) כתב רבינו: "ויעקב הוא הברית התיכון המחבר את הקצוות, וכולל וממתיק הגבורות שהם בשמאל

הערות והשוואות

והמשפט מתוחה עליו להעניש אותו כמשפט חטאו... והיתה כוונת הבריאה רק להיטיב, והיינו שלא יחטא ולא יענש ויבוא עליו כל טוב". וכעין זה מבואר בשל"ה הקדוש ריש מסכת תולין (פרק עשרת הדברות, דף פא טור ב). ועיין גם בשפתי צדיקים (רימנוב) פרשת וישלח (ד"ה בפסוק וירא). [ח] כמובא ומצויין לעיל בפרשת במדבר (הערה טו). [ט] ראה המצויין לעיל בביאורים (אות ב). [י] עיין בדברי האור"החיים הקדוש המובא לקמן (הערה יז). [יא] כן הקשה גם במדרש שמואל [על אבות, לרבי שמואל אוזידיה ז"ל] במשנה זו, בשם הר"י לירמא. [והביא דבריו התוספות יום טוב במשנה זו]. ובהפארת שלמה בפרשתנו (ד"ה וידבר אל קורח) הביא ש"כבר הקשו הראשונים ז"ל" קושיא זו. [יב] מפני דברים שנתוספו בו נעתיק לשונו הקדוש: "איזהו מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם

להיטיב
ז יתברך
ז שכר
רחמים,
חלוקתו
והטה
לכלול

להבדיל
הם (עיין
וכוונת
שנבוא
גבורות
א. א. ועץ
נה היא
צר הרע
יים את

נאצלים
כי הכל
חסדיו.
לענין
גלאכות
קרא יא.
ט חצוי
גדולים
ממש
הבדלה
אשון).
ד"ה
היו לו
זמלך?
י"היו
חמים,
רה ז.
רבינו
למות
מאתו
במדת
כוונת
ט רק
הדין

מובל"ג קלוינימוס קאמן האוי זעטלין צב
נצקט ונטיק אלי מנתה אלורגה זראון
הכין אור הססר

מחלוקת שמאי והללוי. ונראה דנקט דוקא שמאי והלל, לפי ששמאי והלל חלקו לשם שמים דווקא, זה אמר הלכה כך הוא, כך צריך להיות תכשיטי כלה, וזה אמר לא כך אלא כך הוא ההלכה וכך צריך להיות תכשיטי כלה, ולא היה כוונתם לשום פנייה בעולם כלל רק לשם שמים כנ"ל; לאפוקי תלמידיהם - דהיינו בית שמאי ובית הלל - היה בנמצא ביניהם כמה

ביאורים

וכוללם בימין". [ובביאורים שם (אות לו) הבאנו ביאור לזה מדברי התניא, עיי"ש]. ומה שכתב רבינו שיעקב הוא המחבר שתי הקצוות, ראה לקמן בביאורים לפרשת חוקת (אות קנא) ובהצמיון שם. (יד) זה אמר הלכה כך הוא כך צריך להיות תכשיטי כלה... - הכי איתא בזהוה חדש שיר השירים (דף סד טור א), וז"ל [בתרגום]: הקישוט שמתקשטת התורה שבעל"פה [שהיא המלכות] בנערוותיה [היינו תלמידי החכמים העוסקים בה]... הנערות באות ומקרבות אותה [את המלכות] כדי לקשט אותה, זה אומר מותר וזה אומר אסור, כי זהו קישוטי הכלה כשמקשטים אותה, זה אומר כך הולך קישוט זה, וזה אומר לא כן; זו אומרת הקישוט של הראש [צריך להיות] קשור ומהודק באופן זה, וזו אומרת כיסוי ראשה [צריך להיות] מותר בצד זה וקשור ומהודק בצד זה; זו אומרת עדי זכב זה בלבד זה אינו נאה להיות קישוט עם זה, וזה אומר נאה ויפה הוא שראו זה עם זה; וכל זה הוא תיקון וקישוט הכלה. עד כאן. וז"ל הוזה"ק בפרשת אמור (דף צח ע"א) [בתרגום]: כך אמר רבי שמעון בשעה שנתקבצו אליו החברים בלילה זה [ליל שבעות]: נבוא לתקן תכשיטי כלה [היא המלכות] כדי

הערות והשוואות

שמים זו מחלוקת קורח ועדתו. לכאורה הוה לו לומר מחלוקת קורח ועדתו עם משה, כמו במחלוקת שלשם שמים נאמר מחלוקת הלל ושמאי. אך הענין, דהנה עיינו ראות כמה בעלי מחלוקת העומדים על הצדיקים ודוברים על הצדיק בגאווה ובוז, ומי יודע להבחין אם כוונתם כדי לקנתר ולכזות צדיקי אמת אם כוונתם לשמים כאשר יגידו בפיהם כמה בני אדם שכוונתם לשמים, וגם לומדי תורה נמצאים במחלוקת זו באמרם כוונתם לשמים. אך בואת יבחנו אם אמת איתם שכוונתם לשמים, דהיינו אם אנו רואים שחבורתם שלימה כולם כאיש אחד חברים בכל אופנים אוי בוודאי כוונתם שלימה לשמים, כי כן הוא הדרך של הצדיקים גמורים ואמיתיים שנפשם קשורה זה בזה באהבה רכה וחביבות ואוהב את חבירו יותר מגופו, ולא יקנא איש באחיו כראותו גדולות חבירו ישמה נפשו ויגל בלבבו ויצפה עוד לגדולתו שיתגדל ויתנשא יותר ויותר, אבל אם אנו רואים בני אדם בעלי מחלוקת שאין להם התחברות רק להמחלוקת יבערו כולם כאחד, אבל בשאר התחברות לכביהם פרודות וחלוקות ולא יוכל אחד לראות בגדולת חבירו, ויתאווה תאווה להיקום אשר ברגליהם (ע"פ דברים יא, ו) - זה ממונו (ע"פ פסחים דף קט ע"א), וגדולת חבירו יהי לו, זה האות שאש התבערה המצה ומריבה אשר תבער בעדתם יחד שכם אחד אין זה כי אם רוע לב וזדון לבם השיאם קנאת איש מרעהו לדבר על הצדיקים עוכרי ה' באמת, וזהו שאמר התנא ואיזה מחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח ועדתו, רצ"ל שהם היו ר"נ איש והתאוו כל אחד כהונה גדולה, כפירוש רש"י ז"ל [לקמן פסוק ו], ונמצא גם ביניהם היה לבם פרודות וחלוקות, רק נגד משה רבינו היו כולם כאחד בעצה רעה לחלוק עליו. וזהו קורח ועדתו, רמז כנ"ל שהיו לב קורח ועדתו נפרדות זה מזה, אבל צדיקים לבביהם דבוקות זה בזה וכל מעשיהם לשם שמים. וקל להבין". וראה גם באמרי-פינחס החדש שער ב (אות קיז) שהביא מאמר זה בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע. [וגם בפירוש המלבי"ם על התורה (כפסוק זה) כתב כדברים האלה]. [יג] כן דקדק גם במרכבת-המשנה [על אבות, לרבי יוסף אלשאקר ז"ל] כמשנה זו. [ותירץ שם, ש"אם תחקור בכל המחלוקות אשר בין הלל ושמאי בכל התלמוד לא תמצא שנשאר ביניהם כי אם שלושה ענינים" (עיי' במסכת שבת דף יד ע"ב), ואף שבדודאי היו חולקים בהרבה ענינים "אמנם הזרו והודו זה לזה, ולא נשאר ביניהם שום מחלוקת כי אם בשלושה מקומות, והם בטלים במיעוטם". וזהו הכוונה במשנה 'סופה להתקיים', שחזרו והודו זה לזה בכל מחלוקתם]. [יד] כדברי רבינו מצינו בפירוש רבי מתתיה היצהרי [מגדולי ספרד בתקופת הריב"ש והרשב"ץ] על מסכת אבות (במשנה הנ"ל), וז"ל: "...ולזה נראה לי שלקח [כדוגמא] לשם שמים מחלוקת הלל ושמאי ולא מחלוקת בית הלל ובית שמאי...

גופייהו שהיה צלול ונקט התנא איזה מחלוקת שמאי: וההיפוך היה מחל וכפירוש אדמ"ו צדוק בו שום נדנוד אמת השערה, על כן לא ה שפירש רש"י (לעיל יג, שקר שאין בו קצת: בבוקר"ט היה קץ וסך מיד ונעשה דין בהנ קורח מעט מעורב באו נמשך המחלוקת. ומאי במחלוקת קורח שום היה פיקח גדול"ט) ה כל שהוא מאמת והיה מחמת שיעקב אבינו ו התפלל שלא יזכר ש

שתמצא למחר בתכשיטי אלא החברים, אשרי חלי הנהגת הלימוד (פרק א ד קש ותכן מ'הלכה', שהו שמקשט 'הכלה"'. טו) [ויש לציין מה שכתב ה כתב גם האברבנאל. ובי (דף נט ע"א) שהיא קודר אבינו ע"ה היתה מדת

לפי שהיו ביניהם לפעמים שקנתרנין הם ולא ללמוד דבריו גם בפירוש נחלת: הנ"ל, ש"לפי שתלמידיהם עצמם] לדוגמא [למחלוקת והלל שלא שימשו כל צד במסכת ביצה (דף כ ע"א) הזקן, אמרו לו, מה טיבה להם: נקבה היא ולזבחי ו כן, כי ראה שלקנתר הן ו (אות ב). [יז] ז"ל האור

יהויה, שזה אמר
אלהים, וזה אמר
מעורב בגיאות
הגם שהיה קיום
יה מפני שהיה
ז, זה נתן קיום
אבל כולה לשם
נתן שמאי והלל

תב רבינו שיעקב
ז זה אמר הלכה
ז"ל [בתרגום]:
העוסקים בה...
כי זהו קישוטי
של הראש [צריך]
מהדוק בצד זה;
ראו זה עם זה;
כך אמר רבי
א המלכות כדי

לשם שמים נאמר
בל הצדיק בגאון
כמה בני אדם
איתם שכונתם
שלימה לשמים,
את חבירו יותר
יל ויתנשא יותר
חד, אבל כשאר
ברגליהם (ע"פ
ה ומריבה אשר
ייקום עובדי ה'
נ איש והתאו
רק נגד משה
ז זה מזה, אבל
ער ב (אות קי)
כתב כדברים
ש"אם תחקור
ין במסכת שבה
חלוקת כי אם
ל: מחלוקתם].
אבות (במשנה
ובית שמאי...

גופייהו שהיה צלול וברור לשם שמים, על כן נקט התנא איזה מחלוקת שהיא לשם שמים זה מחלוקת שמאי והלל דווקא.

וההיפוך היה מחלוקת קורח וכל עדתו וכפירוש אדמ"ו זצוק"ל הנ"ל, שלא היה כלל בו שום נדנוד אמת כלל וכלל אפילו כחוט השערה, על כן לא היה [בן] קיום כלל, כמו שפירש רש"י (לעיל יג, טו; ועין סוטה לה). כל דבר שקר שאין בו קצת אמת אין לו קיום, ומיד בבוקר"ט היה קץ וסוף למחלוקת ונגמר הדבר מיד ונעשה דין בהם. ואילו היה במחלוקת קורח מעט מעורב כאמת כל שהוא, היה חלילה נמשך המחלוקת. ומאין היה נמשך זה שלא היה במחלוקת קורח שום נדנוד אמת, והלא קורח היה פיקח גדול ויהיה לו לערב במחלוקתו כל שהוא מאמת והיה לו קיום זמן מה, זה בא מחמת שיעקב אבינו ע"ה ראה זה ברוח הקודש והתפלל שלא יזכר שמו של יעקב במחלוקתם,

כידוע שמדת יעקב אבינו ע"ה היתה מדת אמת^ט, ואילו היה נזכר שמו של יעקב אבינו ע"ה היתה חזוק חלילה למחלוקת. וזה שפירש רש"י ז"ל: ולא נאמר בן יעקב לפי שיעקב ביקש רחמים על עצמו, דייקא, שלא יזכר שמו במחלוקתו של קורח וכו' - כדי שלא יהיה שום תערובת אמת כלל, וממילא תתבטל המחלוקת תיכף ומיד, כנ"ל.

עוד על פסוק הנ"ל: ויקח קורח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו' (טו, טז). פירש רש"י ז"ל: ולא הזכיר בן יעקב, לפי שיעקב ביקש רחמים וכו'. ויש לדקדק מה [ה]קושיא למה לא הזכיר בן יעקב, מהיכי תיתי להזכירו, אדרבה הא גופא קשיא למה הזכיר בן וגו' עד לוי^{טז}. עוד יש לדקדק בפסוק ויקהללו על משה ועל אהרן וגו' [כי כל העדה כולם קדושים וגו'] ומדוע תתנשאו על קהל ה' [שס פסוק ג], ופירש

ביאורים

שתפצץ למחר בתכשיטיה ובתיקוניה אצל המלך כראוי... ואין לך בעולם מי שיודע לחקן את תכשיטי הכלה אלא החברים, אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא. וראה גם דבריו הקדושים של הרח"ו בפריעץ-חיים שער הנהגת הלימוד (פרק א דף פג טור ג), וז"ל: "גם העוסק בתורה צריך לכווין כי כל קושיא שמתרין כהלכה מסיר קש ותבן מ'הלכה', שהוא אותיות 'הלכה' העליונה, ומקשטה בכ"ד קישוטיין... ובקראו 'הלכה' ישים לנגד פניו שמקשט 'הלכה'". (טו) ומיד בבוקר - שכן אמר לו משה לקורח (פסוק ה): "בוקר ויודע ה' את אשר לו...". [ויש לציין מה שכתב הרמב"ן (שם), שאפשר שהקטורת שהקריבו קורח ועדתו היתה הקטורת של שחרית, וכן כתב גם האברבנאל. ובקטורת של שחר הלא נאמר (שמות ל, ז) 'בבוקר בבוקר', ומשם למדו במסכת פסחים (דף נט ע"א) שהיא קודמת אף להקרבת התמיד. ואולי זהו כוונת רבינו "מיד בבוקר"]. (טז) שמדת יעקב אבינו ע"ה היתה מדת אמת - כדאיתא בזה"ק פרשת ויצא (דף קסא ע"א), וז"ל: "ודובר אמת (תהלים טו, ב)

הערות והשוואות

לפי שהיו ביניהם לפעמים עיצומים וניצוחים, כדאיתא בפרק המקדש (קידושין דף נב ע"ב) אל יכנסו תלמידי מאיר כאן, שקנתרנין הם ולא ללמוד תורה באים". [וכנראה כוונתו להוכיח משם שיש תלמידים כאלה שהן קנתרנין. והביא דבריו גם בפירוש נחלת-אבות [לרבינו האברבנאל] על מסכת אבות. וכעין זה כתב גם בחוספוזת-יום-טוב על המשנה הנ"ל, ש"לפי שתלמידיהם לא שימשו כל צרכן, ומהם ואילך רבתה המחלוקת בישראל, לפיכך נקטינוהו [להלל ושמאי עצמם] לדוגמא [למחלוקת לשם שמים]". וכוונתו לדברי הגמרא במסכת סנהדרין (דף פח ע"ב): "משברו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות". ויש להסמיק לזה גם את דברי הגמרא במסכת ביצה (דף כ ע"א): מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביום טוב. תברו עליו תלמידי שמאי הזקן, אמרו לו, מה טיבה של בהמה זו [שכן לשיטתם אסור להביא עולות ביום טוב (עיי"ש ב"ב דף יט ע"א במשנה)]? אמר להם: נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה [ושלמים מותר להביא ביום טוב גם לדעת בית שמאי (שם)]. ולפיכך אמר להם כן, כי ראה שלקנתר הן באין (מאירי). [טז] ראה לשון המדרש המובא לקמן (הערה יח). [טז] ראה לעיל בביאורים (אות ב). [יז] ז"ל האור-החיים הקדוש על פסוק זה: "יש להעיר על דבר אמת, למה יזכיר ה' זכרון הצדיקים - יצהר

מרפא

שופטים

לנפש

שעט

שכתוב על מלאו של משיח בן דוד מצטל כל זה, וכודו עשה למטן דהן, עכ"ד. ולדעתי יש לרמוז והשתי' כדה (אסתר א' ח') ודרשינן במגילה (י"ג ע"א) כדה של חורה חכילה מרובה משחי', וי"ל דחיבה כדה נמשך למעלה ולמטה, לפי"מ דאיתא ציומא (ע"ז ע"ב) חירוש זכה נעשה ראש, ופירש"י (ד"ה נעשה ראש) אם שותה כמדה נעשה ראש שמפקח לבו בחכמה, והשתי' יש לרמוז והשתי' כד"ס היינו במדה חכילה מרובה אז כד"ס של חורה, זוכה לכה שס כד"ס שלרך להחורה להחיש כמו של רי"ב.

וראיתי בספר חלק לעוב"ב להגאון ר' שאול צרחך אבד"ק קאשוי (אבות פי"ד מ"ד) מעתיק דברי ילקוט הראובני הנ"ל בשם סדר הדורות וכתב, שיש עמה חכ"ה חילול ודרש לפי"מ בקרא (דברים י"ז ח') כי יפלא ממך דבר, דהגימטריא חכ"ה לרמוז הנ"ל עיי"ש, ובמ"כ הרמה לא כוון יפה דאדר"ת וכן החרש ה' לבס דמייחתי שס הוב גגימטריא חכ"ה [וכ"ה כסד"ה ג"כ] ולא כמ"ש בספר חלק לעוב"ב.

והנה פרשתי דברי תרגום יונתן על והמה בזכים (במדבר כ"ה ו') דליין זכין וקריין אח שמע, על פי דברי אגרא דכלה בפרשתן (ד"ה לא יקום) לא יקום עד אחד וגו' היינו העדות על יחודו של עולם בקריאת שמע אין לו תקומה לכל עון ולכל חטאת כ"ז שלא שב מכל חטא, שהרי פסול הוא לעדות, עיי"ש דנפ"ל מקרא זה דחיוב על האדם לשוב בחשובה שלמה קודם ק"ש. ואיתא בספרי קודש דכשאלם מתקשה להבין דברי תורה או גבר עליו השכחה לריך לשוב בחשובה שלמה שרק העונות גורמים קושי ההצנה, כמ"ש באוב"ח הק' פ' ראה (י"ג כ"ח) בפסוק שמור ושמעת, וזהו 'והמה זכין' ששבו על עונותיהם זככי' כיון שנעלמה מהם הלכה, וקריין שמע' להחטורר בחשובה שלמה שהרי כן דרכם תמיד לשוב קודם ק"ש כנ"ל. והשתי' י"ל דהיינו דמרמוז לן קרא 'על פי שנים עדים וגו' יומת' ומ"מ 'לא יומת על פי עד אחד', פירוש אם יעיד על יחודו של עולם כדיאות דהיינו בחשובה שלמה ואמתיא לא יומת כי יזדמן להב"ד עשות כנ"ל, והוא נכון בעז"ה.

ועוד יש לפרש דברי התרגום יונתן הנ"ל, דכיון דנעלם מהם ההלכה חששו שבקריאת שמע ראשונה לא עשו מתחלה תשובה שלמה לפי מדרגתם וע"כ בא להם העלם זה [שחילו עשו תשובה היו משיגים ההלכה על צוריה], וע"כ קראו ק"ש עוד הפעם אחר תשובתם השלמה זככי' ללאח י"ח ק"ש בשלימות.

לא יומת על פי עד אחד. על פי פשוטו נראה הך קרא כמוחר כמו שהקשו במכות (ו' ע"ב) ודרשוכו לעדות מיוחדת. ולענ"ד יש לרמוז כאן ענין נכבד, על פי מ"ש צישמח משה פ' משפטים (פסוק ונקי ולדיק אל תהרוג, ד"ה עוד יתכן המשך) בהא דאיתא בסנהדרין (ל"ג ע"ב) דיונה מצ"ד זכאי וחמר אחד יש לי ללמד עליו חובה. אין מחזירין אותו דכתיב ולדיק אל תהרוג, וביאר הענין דבאמת אין לך דבר העומד בפני התשובה אפילו עבר על החמורות, כמבואר בחשבות מהרי"ע או"ח ח"ב (סו' ח' ד"ה אמנס כי), אלא מיהת צ"ד שלמטה אי אפשר להס לדון לפי ראות העין שעשה הרשע תשובה כי אין אדם יודע מטמוניות של חבירו שמה מטעה את הבריות והצ"ד כדי להגלל מעונש מיחה, אבל צשמים ממעל נודע פנימית לצבו וע"כ בעושה תשובה באמת ומקבל על עצמו לחקן עצמו וי"ל חרטה אמתיא מזמין הקב"ה טעות אל הצ"ד כדי שיפטרו אותו ממיחה זכו תו"ד, ונכבד הארכתו זכו צפ' מסעי בפסוק הכהן הגדול, וצפ' דברים בהפטר ד"ה ופירשתי על פי].

דכי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשעריך. כחז חסם סופר בתורת משה (ד"ה כי יפלא) לפרש לפי מה דאיתא בשבת (י"ז ע"א) והי' קשה אותו יוס [של מחלוקת צ"ש וצ"ה צ"ח דברי] כיום שנעשה בו העגל, דשברי לוחם שצאו ע"י העגל גרמו שכתה (עירובין נ"ד ע"א), וה"נ ע"י מחלוקת צ"ה וצ"ש צב"מ בא שכתה, וזהו כי יפלא וגו' זהו ע"י דברי ריבות בשעריך צב"מ עכד"ק. ול"ב דאי הכוונה על מחלוקת צשארי ענינים מנ"ל הא הרי צבית המדרש מסתמא רק צד"ת דנו וחלקו, ואי על מחלוקת צד"ת הרי כך היא המדה ומשנה שלמה שנינו באבות (פ"ה מו"ז) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה

הר"ז ל רבא זילקרי צב"מ
אל"ן פ"ר מאן וקתא קני ג"ה

להתקיים, דאם התכלית ממנה הוא לצרר האמת יתקיים, ואזיכו מחלוקת שהי' לש"ש מחלוקת הלל ושמאי.

אמנם ביאור הענין הוא, על פי הירושלמי (חגיגה פ"ג ה"ג) הביאו חו"כ חגיגה (ט"ז ע"א ד"ה יוס' דעד הלל ושמאי לא היו מחלוקת בישראל וזין הלל ושמאי ה' ג' או ד' מחלוקת ומשרבו תלמידי הלל ושמאי שלא שמשו כל זורכן רצחה מחלוקת ונעשה תורה כז' תורות, והקשו החו"כ (שס) הרי מלינו כמה מחלוקת קודם דורס של הלל ושמאי כהא דסנהדרין (י"ט ע"ג) שאול ודוד לענין מקדש במלוח ופרועה, ובחזק' המלך שטיצר צייסן (ברכות י' ע"ג) ועוד כמה, וכחז מהר"ש חיות צפס חו"י שכלל אותן המחלוקת עמדו על המנין, ובטלו ד' אחד דעתן ונחזרר האמת אבל בהנהו ג' וד' ומשם ואילך עמדו במחלוקתן עיי"ש.

ונראה לבאר הענין, לפמ"ש במאור ושמש פ' קרח (ד"ה עוד בפסוק הני"ל) בהא דהני (אבות שס) זו מחלוקת הלל ושמאי ולא הני תלמידי הלל ושמאי כמו להני (מי"ט) גזי אברהם ובלעם, משום דזין התלמידים כבר היו שלא הי' טונתם לגמרי לש"ש עיי"ש, ונראה דזכו שגרס שעמדו בדעתן ולא זכו שתחזרר האמת, ובאותן ג' או ד' ג"כ ז"ל שהתלמידים גרמו שלא נחזררו, וכן בהא דשבת (י"ז ע"א) הני"ל דהי' הלל כפוף לפני שמאי כו' וקשה אוחו יוס ופרש"י (ד"ה קשה) לפי שהלל נשיא וענותן, ונראה פירושו דודאי מיד הודה על האמת והא דהולך להיות כפוף דייקא זהו ע"י תלמידי צ"ש אותן שלא כוונו לגמרי לש"ש, וזכו הכוונה שלא שמשו כל זורכן במדות, והנה מחלוקת לש"ש נקרא ויכוח כמ"ש הרע"ז באבות (פ"ה מי"ז) מתוך הויכוח יחזרר האמת ושלא לש"ש נקרא ריב ומחלוקת, וזכו שכתבו דברי ריב"ז ולא ויכוח גורמים הפלחה, וא"ש דברי החת"ס.

ויש להוסיף על הני"ל, לפמ"ש הקדוש מהר"ש מאסטרשאליה בהא דשבת (קמ"ז ע"ג) גזי ר' אלעזר בן ערך דרנה לקרות (שמות י"ג צ') החדש הזה לכם וקרא החרש הי' לכם שהחליף אותיות דז"ך שס המסוגל לזכרון באותיות רי"צ שפעולתו לגרוס שכתב, וכ"כ יערוח דצ"ש (ח"א דרוש י"ז) דלהכי הולך משה

רצונו לשלוח יחושע למלחמת עמלק משום דמלחמה וריב גורם שכחה ומשה רצונו ששמע מפי הקצ"ה לא יחכן שכחה. וי"ל דהא דר' זירא החפלה שהשכחה תורת צבל ממנו צב"מ (פ"ה ע"א), הי' מה"ע דחכמי צבל היו נקראים חובלים, משום שלא היו נוחין זה לזה וזה גורם שכחה ומיעוט השגה ע"כ החפלה שאוחו דרך ישכחה ממנו, וה"כ ירושלים לגזי שאר ארץ ישראל היו כח"י לגזי צבל דע"י גודל קדושת ירושלים הי' לימודם צנוחית גמורה וע"כ חורתם שלימה. ויש לרמוז (בראשית מ"ד כ"ח) וילא האח"ד מאחי היינו האחדות ואומר אך ערוף ערוף פירוש גורם עירוף הדעה להשגת תורה ולזכרה. L

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. פירש"י אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל. כחז חת"ס (ד"ה לא תסור, חקס"ט) יש לפרש על פי דברי מג"א באו"ח (ס' קכ"ג סק"ג) שישתחור תחלה לשמאלו שהוא ימין השכינה משום (תהלים ט"ז ח') שויתי ה' לנגדי תמיד, אמנם צימיו משה רצונו והנביאים הם גרמו שהשרה שכינה על ראש כל אחד מישראל, כמ"ש במק"א על הפסוק (שמות י"ח י"ט) היה אהה לעם מול האלקים, נמלא ימינו הוא ימין שכינה, והשתא אפילו חס הסנהדרין מודים שאין לנו כהקדמונים וימין השכינה הוא שמאלס מ"מ לריך שישמע להם ע"כ, והמגייה זיין לדברי החת"ס (פ' יתרו) עיי"ש שאין ענינה כלל להך דהכא, אבל ברור דכוונת החת"ס צעיקר הענין למ"ש צפ' ויחי (פסוק ויתמוך יד אציו) עיי"ש, [ומה שכתבתי שס צעז"ה], ונהי דקרא 'הי' אהה וגו' לא הוזכר שס מ"מ כוונתו לזו הכנייה. ומקורה צעז"ה (בחתימה העשרה מאמרות, קודם שער האותיות) דצבעל תשובה השכינה כנגדו וצלדיק מעיקרא נעשה מרכבה לשכינה ימינו צובה לימין הקצ"ה ששכינה למעלה מראשו.

וביאור הענין להכא הוא, לפמ"ש דברי יחזקאל להגה"ק משינאווא ז"ל (לשבת) לפרש (זמירות לליל ש"ק) הוא אשר דיבר מלשון (סנהדרין ח' ע"א) דבר אחד לדור לעס סגולתו שמור לקדשו מצואו ועד לאחו, דלריך שיהי' המנהיג לדיק מעיקרא. והשתא קמ"ל הך פירושא על הקרא דלמעלה (פסוק ע') אל

קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי:

היך גבר דמשפח עדי סג: קסג שקרא סניתי

קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך:

ורחיקית אוריתך רחמיית: קסד שבע זמנין

קסה שלום רב לאהבי תורתך ואין למו

ביומא שפחית יתך פיומא ממוול דיני צדקך:

מכשול: קסו שברתי לישועתך יהוה

קסה שלם סגי לרחמי אוריתך בעלמא תדין

ומצותיך עשיתי: קסו שמרה נפשי עדתיך

קסה שלם סגי לרחמי אוריתך בעלמא תדין

ולית להון תקלא לעלמא דאתי: קסו סברית לפורקנך

קסו סברית לפורקנך ויפקודיך עבדית: קסו נטרתי נפשי

רש"י

זמילה שמח ואמר זלאתו (מצית המרחץ) שז אנכי על אמרתך, המילה שמתחילה נמנה זמלאמר ולא

זמילה שמח ואמר זלאתו (מצית המרחץ) שז אנכי על אמרתך, המילה שמתחילה נמנה זמלאמר ולא דצור, שנאמר (בראשית ז טו) ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את נריתי תשמור: (קסד) שבע

מצודת דוד

מצודת ציון

(קסג) תורתך. על כי אשר אהבתי תורתך והיא הזהירה על השקר: (קסד) שבע. רוצה לומר פעמים רבות וכן שבע יפול צדיק וקם (משלי כ טו): על משפטי צדקך. בעבור משפטי הצדק שנחת לנו: (קסה) לאוהבי תורתך. יהיה לאוהבי תורתך: ואין למו. לא יבוא להם מכשול: (קסו) שברתי. רוצה לומר לא טרדו אותי צרות האויב, כי קייתי לישועתך ועשיתי מצותיך ולא רפו

(קסג) תורתך. על כי אשר אהבתי תורתך והיא הזהירה על השקר: (קסד) שבע. רוצה לומר פעמים רבות וכן שבע יפול צדיק וקם (משלי כ טו): על משפטי צדקך. בעבור משפטי הצדק שנחת לנו: (קסה) לאוהבי תורתך. יהיה לאוהבי תורתך: ואין למו. לא יבוא להם מכשול: (קסו) שברתי. רוצה לומר לא טרדו אותי צרות האויב, כי קייתי לישועתך ועשיתי מצותיך ולא רפו

אבן עזרא

(קסג) שקר. מצות לא תעשה, תורתך אהבתי מצות עשה: (קסד) שבע. הרכה ודבר שישוב כמו השבוע: משפטי צדקך. בשורים רדפוני חנם: (קסה) שלום רב

לאוהבי תורתך. והוא אחד מהם תורתך אהבתי ואין למו מכשול כמו שרים: (קסו) שברתי. לישועתך: (קסז) שמרה. הזכיר המצות כאשר פירשתי, גם הזכיר

רד"ק

רב: (קסג) תורתך אהבתי. כי היא כהפך השקר, ואני שנאתי השקר ואהבתי האמת: (קסד) שבע ביום. פעמים רבות. כי שבע אינו דוקא: על משפטי צדקך. שהם ישרים וצדיקים, הללתיך עליהם פעמים רבות בכל יום בכל עת שאזכרם: (קסה) שלום רב. כי לעולם אוהבי התורה לא יכשלו כי דרכם דרך ישרה, ולעולם

יהיו בשלום כי הם מסתפקים במעט שישגו מן העולם הזה ולא ידאגו לכל מקרה, והנה להם שלום רב: (קסו) שברתי. לישועת הנפש: ומצותיך עשיתי. ולא לתוחלת גמול, אלא עשיתי אותם כמצותך עלי, וידעתי כי ישועתך תהיה לי ואליה שברתי: (קסז) שמרה נפשי. שהתבוננה בהם ומתוך כך ואהבם

מדרשי הז"ל

(קסד) שבע ביום הללתיך וגו'. חביבין ישראל שהם מקיימים כל המצות שבתורה, הא כיצד תפילין על ידיהם ותפילין על ראשיהם ומוזוה על פתחיהם וארבע ציציות על בגדיהם, עליהם אומר רוד מלך ישראל שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. (מסי תפילין ג.)

א"ר חנינא: ת"ח מרכים שלום בעולם שנאמר: וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך. שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך, למען אחי ורעי אדברה נא שלום כך, למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. (ברכות סד.)

צח.

(קסה) שלום רב לאהבי תורתך וגו'. אמר רבי אלעזר

כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה שכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר. מאי ליוצא ולבא אין שלום מן הצר, רב אמר אף ת"ח שכתוב בהם שלום דכתיב שלום רב לאוהבי תורתך אין שלום מפני צר. ושמואל אמר עד שיהיו כל השערין כולן שקולין. (סנהדרין

סהדותך ורחמנון לחדי קסח נטרית פקודי וסהדותך ארום פ אורחתי לקבלן קסח התקרב צלוו נדקך יי היך פתגמ תבניניני: קע תיתי צלוו נדקך היך מימרך פו יתי: קעא תבעין ספור תשפחתא ארום פ

(קסח) כל דרכי נגדך. ל (קעא) תבענה. מדענה: ו

מצודת קעא תבענה. ענין אמירה. כ קעב תען. ענין הרמת קול כמ (דניס מ

משגיח בכל: (קסט) תקרב. ו כוונת דברך: (קע) כאמרתך. חוקיך אז תאמרנה שפתי תהל

הערות לבדם והפקודים והעדו והטעם אני חייב לשומרם שיש בלבי וכל מעשי: (ק) בעבור מרחק השמים מהארי

מאד: (קסה) כי כל דרכי ו דעהו. ואמרו רז"ל כל מעשיך כי הם למדוני שיהיו כל דו רגתי. צעקתי. ומה היא צעקה לי בינה והשכל לעשות כ הציילני. אין הצלה זו הצלת הנפש ממכשול עון, כי לא למעלה דבר אויב. ואמר כ בתורה נזכר זה הענין שהקדוש האדם מן החטא, זהו נרמוז בו על פניכם לבלתי תחטאו, הבהירה לאדם, אם האדם

(קסטקעו) בקשה שתקובל ו

כא ואמר יי קמשה חות אסקיד בעמא דיקמא יפגרון קדם יי ויעל משה: כא ויאמר יהוה אל משה רד העד בעם פניהרסו אליהוה

רש"י

לקט בהיר

מלמד שהרכין^(י) שמים העליונים ותחתונים והליען על גבי ההר כמלע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם (סס): (כח) העד בעם. התרה צהס^(י) שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבס^(י) על ידי שתאותם אל ה' לרחות ויקרצו* ללד שינו וטחאות ויתקרו. השמיענו כאן, אמר "שלא" כי חיבת פן לא מעשה היא, ואמר "את מצבס" כי בלא זה משמע שיהרסו את ה' וזה לא יעלה

אור החיים

הוא עשרה מההר פשיעא שאפילו לראשו לא הגיע^(סח). ואולי כי צא לשלול שלא ירדה שכינה ללדדי ההר ואפילו למעלה מעשרה, הגם שמניו לו שאפילו במקומות הגמוכים ירדה שכינה כל שיש ממנה לארץ י טפחים^(טט), ולא ולמד מהמשכן בכל מקום אשר יחנו בני ישראל ישכון שם כבוד ה', כאן צהר לא ירד אלא על ראש ההר, ולזה מלא משה עלות אל ראש ההר^(י), וכאומרו צסמוך ויקרא ה' למשה אל ראש ההר. ולריך לישב עדיין למה לא אמר הכחוצ וירד ה' על ראש הר סיני. ואולי שחש לעשות צכוונה דצריו, כי לעולם ירד על כללות הר סיני ראשו ולדדיו ואומרו על ראש ללד שלא השרה שכינתו ממש על ההר צצחינה כל חלק וחלק מההר יקרא מקום שכינת ה' שמה ראש להיותו עליון ממנו^(ק) והבן, לזה אמר צסדר זה וירד ה' על הר סיני למעלה מעשרה ואחר כך חזר להודיע מקום

אור בהיר

עמו, להשמיע לישראל תורה ומצוות, מה שאין כן כשיענה לדיבורו, זה סימן מובהק שמהשיב אותו בעצמו. קסח) פירוש צשלמא אם נגע כבודו גם צהר, צריך הכחוצ להודיענו שלא נגע אלא צראשו. קפט) פירוש הגם שזה כלל גדול שפעולס לא ירדה שכינה למטה מי טפחים, אף על פי כן מניו שירד פעמים לעמק ומישור, הרי שההקפדה דוקא שיהיה ממנו לארץ י טפחים, הגם שלגבי ההר צצדדיו הוא למטה מי, אין קפידא, וכפי זה נוכל לומר גם כן כאן שירד ללדדי ההר צאופן צככל מקום שירד היתה ממנו ולמטה י, וכיסה את כל ההר כעין קערה הפוכה, על כן שלל זאת צאומרו אל ראש ההר. קע) שאם לא כן האין היה יכול משה לינך צלדדי ההר, הלא גבהו של משה יותר מעשרה טפחים. קעא) פירוש חילוק יש בין משמעות חיבת על וחיבת אל, שפירוש חיבת על, עליו ולמעלה ממנו, לכן אינו יכול לומר חיבת על צמקום שהזכיר חיבת ראש, שאז יהיו צ חיבות פירושם אחת, שהיה עליו צראש, כלומר, למעלה מההר, ואינו מניין מקומו שהיה למעלה מראשו דוקא, מה שאין כן אל ראש ההר, פירושו אליו, כלומר, אלנו. ובהכרח אם כן לומר שניין המקום ואפילו שם היה למעלה. קעב) שלכאורה גם כאן נראה צכחינה, שקודם אמר על הר סיני, שפירושו למעלה ממנו ולא נגע צו, ואחר כך אמר אל ראש ההר, שפירושו אליו ממש שנגע צו, ועל פי דצריהס ז"ל נמיצב הסחינה, שהקצ"ה צכבודו היה על, והשמים היו אל. קעג) ופירוש חיבת על כאילו נקוד העיין צקמ"ך. קעד) וכי היה שם גדר גשמי, שילדק

לראות ונפל ממנו רב: כב וגם הכהנים הנבשים אליהוה יתקדשו פניפרץ

קמחוי ויפל מנהון פני: כב ואף פהניא דקריבין קשמשא קדם יי יתקדשון דיקמא יקמול פהון יי:

לקט בהיר

רש"י

על הדעת, ואמר „שתאוחס" כי צלא זה משמע שההריסה היא הראיה, ואין זה אמת שהראיה לא נאסרה להם, גם השמיענו בזה שלא נחשדו לעשות איסור בשאט נפש, אלא מתמת גדול התאוה והתשוקה יאלו מגדר אנושי ולא ידעו ולא יבינו מה שיעשו, ואמר ויקרצו ללד ההר, לומר שההריסה לא יהיה לאחור או ללדדין, שאין זה עוולה שלא נטעו לעמוד בשורה שזה, אלא ההריסה תהיה ללד ההר, ולקמן מפרש פי' תיבת יהרסו: (גז) קשה וכי יפול ממנו יומר ממה שיחטאו, ואם יחטאו רבים פשוט הוא שיפלו כל החוטאים, ועוד היל"ל ונפלו (נח"י): (נח) פי' לא רק הפורץ גדר הקבוע בחוק נקרא הריסה, אלא כל דבר הנאסף ונקבץ ביחד ונמסר וניטל אפילו רק אחד מהם ממוקם אסיפתו ומיבורו הרי הרס את הקיבוץ, כי גם ענין הריסת הבנין הוא שנוטל אבן ממוקם קיבוץ: (נט) כי עדיין לא היו הכהנים בני אהרן עד הקמת המשכן, ומיבת כהן אינו שם לזרע אהרן, אלא פירושו אדם המיוחד לשרת ולעבוד עבודת הקודש: (ס) פי' לא כאן הם נגשים שהלא אמר יתקדשו ולא יגשו, אלא רגילים הם ליגש אל ה' במקום אחר ויסקל אדעתם שגם כאן יאלו מן הכלל: (סא) תיבת קודש בכל מקום פירושו מיוחד מוכן ומזומן, ומן הסתם הוא קודש לה' על ידי טהרתו ופרישותו, אבל כאן פירושו שיהיו מוכנים ומזומנים לשמירת הגבול, שאין לפותרו כמו בשאר מקומות, כלומר יקדשו ויזמינו עצמם ליגש ולעלות, שהלא הכתוב דימה אותם להעם באומרו „וגם"

ההר: ונפל ממנו רב. (י) כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב (ס): פן יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, חף הנפרדים ממלכ אנשים (יח) הורסים את המלכ: (כב) וגם הכהנים. חף הבכורות (כג) שהעבודה בהם (פס"ר ה' - זכחים קט"ו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות חף הם לא יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים (סא) להחיצב* על עמדתן: פן יפרץ. לשון שינוי נוסחאות * לעמוד.

החוטאים, ועוד היל"ל ונפלו (נח"י): (נח) פי' לא רק הפורץ גדר הקבוע בחוק נקרא הריסה, אלא כל דבר הנאסף ונקבץ ביחד ונמסר וניטל אפילו רק אחד מהם ממוקם אסיפתו ומיבורו הרי הרס את הקיבוץ, כי גם ענין הריסת הבנין הוא שנוטל אבן ממוקם קיבוץ: (נט) כי עדיין לא היו הכהנים בני אהרן עד הקמת המשכן, ומיבת כהן אינו שם לזרע אהרן, אלא פירושו אדם המיוחד לשרת ולעבוד עבודת הקודש: (ס) פי' לא כאן הם נגשים שהלא אמר יתקדשו ולא יגשו, אלא רגילים הם ליגש אל ה' במקום אחר ויסקל אדעתם שגם כאן יאלו מן הכלל: (סא) תיבת קודש בכל מקום פירושו מיוחד מוכן ומזומן, ומן הסתם הוא קודש לה' על ידי טהרתו ופרישותו, אבל כאן פירושו שיהיו מוכנים ומזומנים לשמירת הגבול, שאין לפותרו כמו בשאר מקומות, כלומר יקדשו ויזמינו עצמם ליגש ולעלות, שהלא הכתוב דימה אותם להעם באומרו „וגם"

אור החיים

זדעתם כי יראו צרוך הוא הגם שימותו על דרך אומרו (תהלים ס"ג) טוב חסדך מחיים ומיחתם זו היא חיותם, והוא אומרו פן יהרסו פירוש יסכימו על הריסתם אל ה' לראות פירוש כאילו אמר לראות אל ה', ואומרו ונפל ממנו רב (כב) פירוש תהיה נפילתם נפילה רבה מלבד שימותו תהיה להם נפילה אחר נפילה (כג). או יראה כי ללד שאורו יחברך ממלא המקום כשיבואו לראות ילטרך ה' לסלק האור ההוא לכל יציעו בו, וזה הוא אומרו פן יהרסו אל ה' (כג) פירוש לאורו לסיבת ראותם (כג), והרי זה מגיד כי לא ישיגו לראות אם יבואו לראות, ולזה לא אמר הכתוב פן יראו כי לא ישיגו כזכר

אלא הם יחשבו זדעתם לראות, ושמה תאמר אין כאן לא הקרבת החועלת ולא נזק לזה אמר ונפל וגו' (כג) פי' מלבד שלא יראו עוד להם הקרבת הנזק. ודקדק לומר רב (כג) פירוש אפילו יהיה הרב שבהם לא יאמר שלא חקפיד אלא על המון העם אבל גדולי ישראל הראויים להשראת שכינה לא חקפיד תלמוד לומר ונפל ממנו רב:

כב. וגם הכהנים (כג) פי' הגם שיש להם מעלת קריבה אל מקום המקודש לעבוד צבית ה' כאשר היה מקובל צידם או הבכורות (כג) או מזרע אהרן, יתקדשו פי' לא תהיה קדושתם מגעת עד גדר זה ולריכין הם לחשוב עצמם בערך מקום

אור בהיר

לומר יהרסו אל ה', ולפי פירוש רש"י ז"ל חקר תיבת שתאוחס. (קעד) מה זה רב, וכי יפול יומר מהחוטאים. (קעו) כגוף ונפש. (קעז) וכאילו אמר את ה'. (קעה) זה פירוש הלמ"ד של לראות. (קעט) בתוס' וא"ו בתחילת הגזירה. והגם שרריך כאן הוא"ו להפוך המינה מעבר לעתיד, עכ"ו מאחר ששינה ולא אמר „יפול" ניחן לדרוש. (קפ) ולא אמר ונפלו רבים, או ונפל נפילה גדולה. (קפא) פשט הכתוב נראה, שהכהנים המותרים להתקרב לריכים להתקדש ולהטהר, א"כ מה זה וגם. (קפב) גם להם יקרא הכהנים, כל שמשרתים לפני ה', הגם שקודם קבלת התורה לא הייתה עבודה, אבל ידעו בקבלה.

כג ואמר משה עמא קמסק? את אסדרת פ

פרכה^ס, יהרוג יוכל העם. ח מותרים ועומדיו שינוי נוסחאות * להחזיר. שמאין חו"ש לליי לא יוכל העם וכו' דעת בוראו, אלא ר

זה כאילו אין לו יתקדשו כשיעור או ירצה על פי ההר עד כאן מנ הכהנים, כפי שגבולם צהר נג פי' יעמדו בקד

כג. ויאמר

משה ובין ה' י הספיק מה שבו כי אינו לריך וד ונראה כי מתחיו יגעו צהר בדר שיחקדשו הכהני לעמוד בו וכמו יתקדשו חש שיג צכלל ויאל מן ה והעם ואהרן ו כשיאלאו כהנים

קפג) פי' כמו ו. זה. קפד) וגם וכל המילוק רק בפיר „צבית ה'". קפ

שלום של עמי הארץ מביא מחלוקת ומחלוקת של ת"ח מביאה שלום

אפן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב (שמות י"ט כ"א). ירמוז, כי שלום של עמי הארץ תכליתו מחלוקות, וכינוסם לא נאה להם ולא לעולם (סנהדרין ע"א ע"ב), ומחלוקתן של תלמידי חכמים תכליתו שלום האמיתי והוא הנקרא שלום ר"ב (תהלים קי"ט קס"ה), גימטריא מחלק"ת. וזהו תלמידי חכמים מרבים שלום (ברכות ס"ד ע"א), מרבים דייקא, כי מחלקת שלהם נקרא שלום רב, ולכן אם כל בניך הם בונין, והם למודי ה', אזי ר"ב שלום בניך (ישעי' נ"ד י"ג). אך אם הם מהרסיך, אזי מסתלק מדרגת רב ומה להם ולשלום כי אז שלום גימטריא עשירית, ידים ידי עשו (בראשית כ"ז כ"ב). וזהו פן יהרסו אל ה' לראות היפך בוניך רק מהרסיך, וזהו כי יהרסו, ואז ונפל ממנו ר"ב דייקא, ונשאר להם שלום בלי ר"ב.

מסכת שבת (פ"ז ע"א), ופירש מן האשה, מאי דרש, נשא ק"ו וכו', ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דכתיב (דברים ה' כ"ז) ואתה פה עמוד עמדי. הקשו תוס' (ד"ה ואתה) מנא לן שעשה מדעתו, דלמא הקב"ה צוה לו כן. ועוד מאי טעמא דברו אהרן ומרים במשה (במדבר י"ב א'), הלא ה' ציוה. ויש לי ליישב, דלכאורה זה בנוי על יסוד מה שאמרו חז"ל (ע"ז ה' ע"א) שובו לכם לאהליכם היינו למצות עונה, אם כן אתה

י"ל שהפסוק בא לתתיר לישראל לחזור לבתיהם לאחר שיצאו מהתחום

פה עמוד הוא להפרישו מאשתו. אבל לכאורה מנ"ל הא, דהרי אמרו חז"ל (שבת פ"ח ע"ב) שחזרו לאחוריהן י"ב מיל, וידוע אותו היום שבת היה (שם פ"ז ע"ב), ואם כן הרי יצאו חוץ לתחום דאורייתא וחזרו, ואין לו אלא ד' אמות כמבואר בעירובין ריש פרק מי שהוציאוהו (מ"א ע"ב), והוצרך לאשמועינן שאפילו הכי ישובו לאהליהם, והוראת שעה היתה, ולעולם לא קאי כלל אנשיהם, ואם כן ואתה פה עמוד נמי לאו הסכמה היא לדעתו של משה רבינו ע"ה.

והרי מי שהחזירוהו שלא מדעתו כאילו לא יצא כמבואר שם ובשור"ע (אור"ח סי' ת"ה ס"ה), והכא נמי החזירום מלאכי השרת שלא מדעתם, ומכל שכן לפי מה שאיתא בפייטן (סילוק ליום ב') משמע דהחזרת מלאכי השרת היינו רוח נבואית שבאה בקרבם והחזירום, כמו ויקחני בציצית ראשי וגו' ותבא אותי וגו' (יחזקאל ח' ג'), וכמו רוח ה' נשאו (מ"ב ב' ט"ז). וידוע דנבואת כל הנביאים חוץ ממשה רבינו ע"ה היתה בחינת חלום ולא פה אל פה (במדבר י"ב ו-ח), משום שהיתה שלא ברצונם, משא"כ משה רבינו ע"ה עמדו ואשמעה (שם ט' ח'). ואם כן הוה ליה כמי שהחזירוהו שלא מדעתו, והוה ליה כאילו לא יצא, ומותרים היו לילך לביתם, אם כן הא דאמר שובו לכם לאהליכם על

מכיון שחזרו שלא מדעתם ע"י רוח נבואה היה מותר להם לחזור לבתיהם

כרחך היינו ג ואתה פה עמוד

והשתא ניהו משה חשב שישראל התנבאו מדעתם כמוהו וצריכים להתר לשוב לביתם נבואת ישראל היתר לילך לב דואתה פה ע מק"ו. אבל בא לו בנבואה, אפרישה, נמצ הסכימה דעתו קושיא השניה, אך במשה דב שוים למשה תחומין, ולכן ואמר הקב"ה אדבר וגו', לא והאיש משה הקצרה

הללו את ד האומי ואמת ה' לעו

פרק קמא ז נוגעין ל"ג כ"ה) אם ל

ט. ע"ע תו"מ ו והם. א. לר

תימה למה הגמרא הקדימה הדרשה מירמיה, לתך דריש לקיש שהוא מן התורה.

נראה חתם סופר השלם
הקצרה נוסף 3111
לכון חתם סופר

שאמר כי לעולם היא לי. וי"ל עפ"י מאמרם
 ז"ל בסוטה (כ"א). על הפסוק (משלי ו' כ"ג)
 כי נר מצוה ותורה אור, שמצוה אינו מגין
 רק בעידנא דעסיק בה, ותורה גם בעידנא
 דלא עסיק בה, וזה שאמר מה אהבתי
 תורתך וגם תחכמי מצותך שילמוד אותם,
 כי לעולם היא לי, שזה מגין לעולם גם
 שלא בעידנא דעסיק. - ומיושב שאמר
 בלשון היא שהוא לשון יחיד, דאם מיירי
 על מצות, הא הם הרבה, והו"ל למימר
 הם.

☆

או יאמר וידוייק גם חיבת לי. דשם
 בסוטה אמרו דגם לימוד
 תורה אינו מזיל שלא בעידנא דעסיק רק
 מפורענות, אבל מיצר הרע אינו מזיל רק
 בעידנא דעסיק בה. - וזו שאמר לי, היינו
 לגופי היא לעולם שמזיל מפורענות גם שלא
 בעידנא דעסיק בה, ובכל זה כל היום היא
 שיחתי כדי להנצל מהיצר הרע. וזו מאויבי
 תחכמי [היינו האויב הגדול שבעולם הוא
 היצר הרע], שעל ידי זה אינו מבלה רגע
 מלימוד תורה. וכתב הרמב"ם (פכ"ג מהלכות
 איסורי ביאה הלכה כ"א) שאין מחשבות עריות
 עולין אלא בלב פנוי מן החכמה, ואמרו
 חכמ"ל (קדושין ל:): בראחי יצר הרע בראחי
 תבלין כנגדו זו לימוד תורה.

ובזה יבאר [הפסוק] (תהלים קי"ט
 קס"ה-קס"ו) שלו רב לאוהבי
 תורתך ואין למו מכשול שברמי לישועתך ה'
 ומצותך עשימי. שמורה מגין לעולם ואין
 צא להם מכשול, אבל במצותך רק אז שברמי

לישועתך, בעת שמצותך עשימי, בעידנא
 דעסיק בה.

☆

או יאמר [לצאר הפסוק (שם) שלו רב
 לאוהבי תורתך ואין למו
 מכשול]. דיש לדקדק דאם כבר אמר שלו
 רב שהוא תכלית וסוף הצרכות (ע"י ברש"י
 בחוקמי עה"פ ונחמי שלו בארץ), וכן סיימו אנשי
 כנסת הגדולה חפלה שמונה עשרה בצרכות
 שלו, איך יאמר אחר כך ואין למו מכשול
 שהוא רק הצלה מנזק. - וי"ל דכספר
 דרושי חתם סופר על שבועות (שנת מק"ם
 על הפסוק פן יחרטו) כתב, מחלוקתן של
 תלמידי חכמים תכלית שלו האמיתי, והוא
 הנקרא שלו רב בגימטריא מחלקת, וזו רב
 שלו בנין ותלמידי חכמים מרבים שלו
 בעולם. - וזו שלו רב לאוהבי תורתך, אם
 יש להם מחלוקת, זו מביא לשלו האמיתי,
 ואין למו מכשול כמו מחלוקת שאר בני
 אדם שיוצא מהם מכשולות רבות.

קב"ח

(תף) [פסוק ג'] **אשתך** כגפן פורי'
 בירכמי ביתך
 בנין כשמילי זימים סביב לשולחן. וז"ב
 הדמיונות לגפן ולזימים. וי"ל דבזוהר הק'
 פרשת נשא (דף קכ"ה). עה"פ איש איש כי השטה
 אשמו) פתח ר' חזקי', אשתך כגפן פורי'
 וגו', מה גפן לא מקבל עלי' אלא מדידי',
 כך אחתא דישראל קיימא צהאי גונא, דלא
 מקבלת עלה אלא (ההוא) בר זוגא, כתורא
 דא דלא מקבלא אלא ההוא בר זוגא, וע"ד
 כגפן פורי' בירכמי ביתך וכו', ולאו לבר

בר"כ ר' מאיר דראך צבי

הרי
 ופ"ס
 גורם
 איך
 זמן
 בשעי
 ולא
 רמך
 היא
 גולם
 זיבוי
 מה
 ז"ל
 נגד
 מוד
 זרע
 אח
 כל
 יאה
 גוד
 יום
 טל
 יבוי
 יצר
 רה
 זמ,
 זם
 יבוי
 זה

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

הא לענין סדר פרשיות זה זה שוין - שאם קראו הארבע פרשיות בחדר הראשון שערבין לא היו יודעין שלרביעין לעבר ובתוך הכי עברו השנה אין לרביך לקרואם בחדר השני : **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** ברבי יוסי סבר אף מקרא מגילה [לכחמה בראשון - ונראה] דדייק שנהגו משנה יסירה של מלות שנהגו בשני טוהגו בראשון [דמשמע] לכתילה ויש שנהגין לעשות ימי משנה ושמה בחרבסה עשר ובחמה עשר של חדר הראשון וריבא דמתניתין נמי משמע כן מקאמר אלא מקרא מגילה (ב) בלבד ומחטה עניי מכלל לענין משנה ושמה זה זה שוין ולא נהירא דהא אמרין בגמרא הא לענין הספד ותענית זה זה שוין מכלל השמה ומשנה ליכא דע"כ לא תליא הא בהא דהי תליא הא בהא לשמיעין דמשנה ושמה נהגו בה וממילא נלמד בהספד דהא הימים האמורים בביטוי חורין לכתובין ורוביקא ר"ב ס"ד פרשיות זה זה שוין . אם קראו אותם בחדר הראשון יצא וזו צריך לומר ולקרות אותם בחדר השני . טעם בפרשיות לא ח"ק ולא ר' אליעזר בר' יוסי ולא רשב"ג דתניא קראו את המגילה בחדר הראשון ותעניתה כו' . ואמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו חמא סבר פרשיות לכתילה בשני ורבי עדין ר'אשון תוב לא עדין בעי לבר ספקא מגילה דאמרי' [קריין] ברשאון נמי בשני . ר' אליעזר בר' יוסי סבר אף מקרא מגילה לכתילה בראשון ור"ש ב"ב סדר פרשיות לכתילה נמי בשני . ואמרי' דקרי בראשון קרו נמי בשני . טעם סמני' או ח"ק הא קניי דתן ספקא מגילה בלבד ושמיעו שוין אלא ספקא מגילה ומנות לאביונים . והבן קשיא ותנתה לאביונים או אליעזר ר'אשון ורבי יוסי סבר אף מקרא מגילה לכתילה הא דיעבד שרי משום הכי אליעזר דלסוד בדיעבד אי נמי ערלה ההא דמעטס דלון מעבדין לא חוין אלא דכל מערבני של מוצה כשר אכל יסוד לא חוין לרביך משום הכי אליעזר קרא לאשמועינן יסוד' .

רבינו הגאון

כתבנו קרא את המגילה בחדר הראשון ותעניתה בשני כו' . הא לענין פרשיות זה זה שוין . אם קראו אותם בחדר הראשון יצא וזו צריך לומר ולקרות אותם בחדר השני . טעם בפרשיות לא ח"ק ולא ר' אליעזר בר' יוסי ולא רשב"ג דתניא קראו את המגילה בחדר הראשון ותעניתה כו' . ואמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו חמא סבר פרשיות לכתילה בשני ורבי עדין ר'אשון תוב לא עדין בעי לבר ספקא מגילה דאמרי' [קריין] ברשאון נמי בשני . ר' אליעזר בר' יוסי סבר אף מקרא מגילה לכתילה בראשון ור"ש ב"ב סדר פרשיות לכתילה נמי בשני . ואמרי' דקרי בראשון קרו נמי בשני . טעם סמני' או ח"ק הא קניי דתן ספקא מגילה בלבד ושמיעו שוין אלא ספקא מגילה ומנות לאביונים . והבן קשיא ותנתה לאביונים או אליעזר ר'אשון ורבי יוסי סבר אף מקרא מגילה לכתילה הא דיעבד שרי משום הכי אליעזר דלסוד בדיעבד אי נמי ערלה ההא דמעטס דלון מעבדין לא חוין אלא דכל מערבני של מוצה כשר אכל יסוד לא חוין לרביך משום הכי אליעזר קרא לאשמועינן יסוד' .

מסתבר

עניניה דלון מעבדין על המלות . מלאן קשה להא דלמרינן בפרק חזוהי מקומן (נחמ"ס דף נ"ה וס"ג) בגמרא דקאמר שירי הדס היה שופך על יסוד מערבני של המוצה ודייק טעמא דלמרי קרא אל יסוד מוצה העולה וקשה הסלמה לי קרא חושק ליה דלון מעבדין על המלות וכשהוא יולא מתחא התיכל שהוא מערבני ציבור מערבני הוא דפגע ברישא ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבדין על המלות אלא היכא שיש לפניו שתי מלות שיש לו לעשות קודם אחת דפגע ברישא זה אינו והכא לוכא אלא מלה אחת וחשבו הכי מפרש העצם משום דלון מעבדין ורבינו יהודה סוין דלי ללו קראו הא חמינא דלון מעבדין לכתילה הא דיעבד שרי משום הכי אליעזר דלסוד בדיעבד אי נמי ערלה ההא דמעטס דלון מעבדין לא חוין אלא דכל מערבני של מוצה כשר אכל יסוד לא חוין לרביך משום הכי אליעזר קרא לאשמועינן יסוד' .

גרממאי של אדום שאלמלי היו יוצאין מרביבין כל העולם כולו ואמר רבי חמא בר חנינא תלת מאה קמירי תנא איכא בנרממאי של אדום ותלת מאה ורשיתין וחמשה מרובני איכא ברובי ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקמיל חד מיניהו ומימרדי לאוקמי מלכא אמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל האמון לא יגעתי ומצאתי אל האמון יגעתי ומצאתי האמון הני מיילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סיעתא הוא לא שמיא ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדורי אבל לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא הייא אמר רבי יצחק *אם ראתי רשע שהשעה משחקת לו אל החגרה בו שנא' *אל תחרו במרעים ולא עוד אלא שדרבני מצליחין שנא' *היולתם דרבני בכל עת ולא עוד אלא שזוכה ברין שנאמר מרום משפטיך מגדוד ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר כל צורריו יוחר בהם איני והאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנא' *עוובי תורה יהללו רשעי ושומרי תורה יתגורמו במ ותיגיא ר' דוסתאי בר מתון אמר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה (ב) ואם לחשך אדם לומר אל תחרו במרעים ואל תקנא בעושי עולה מי שלבו נוקפו ואומר כן אלא אל תחרו במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואמר ר' אל יקנא לכוך בחטאים וגי' לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור דכתיב *למה חביש בוגדים חריש בבלע רשע צדיק ממנו צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאינו אמר עולה אישליא של יון זה ברכך גדול של חובי והויא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה ויש בה שס"ד שווקים כמנין ימות הרמה וקמן שבכולם של מוכרי עופות והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן והדר בה אע"פ שאינו נולד בה נומל פרס מבית המלך והנולד בה אע"פ שאינו דר בה נומל פרס מבית המלך ושלשת אלפים בי בני

גרממאי של אדום שאלמלי היו יוצאין מרביבין כל העולם כולו ואמר רבי חמא בר חנינא תלת מאה קמירי תנא איכא בנרממאי של אדום ותלת מאה ורשיתין וחמשה מרובני איכא ברובי ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקמיל חד מיניהו ומימרדי לאוקמי מלכא אמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל האמון לא יגעתי ומצאתי אל האמון יגעתי ומצאתי האמון הני מיילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סיעתא הוא לא שמיא ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדורי אבל לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא הייא אמר רבי יצחק *אם ראתי רשע שהשעה משחקת לו אל החגרה בו שנא' *אל תחרו במרעים ולא עוד אלא שדרבני מצליחין שנא' *היולתם דרבני בכל עת ולא עוד אלא שזוכה ברין שנאמר מרום משפטיך מגדוד ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר כל צורריו יוחר בהם איני והאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנא' *עוובי תורה יהללו רשעי ושומרי תורה יתגורמו במ ותיגיא ר' דוסתאי בר מתון אמר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה (ב) ואם לחשך אדם לומר אל תחרו במרעים ואל תקנא בעושי עולה מי שלבו נוקפו ואומר כן אלא אל תחרו במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואמר ר' אל יקנא לכוך בחטאים וגי' לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור דכתיב *למה חביש בוגדים חריש בבלע רשע צדיק ממנו צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאינו אמר עולה אישליא של יון זה ברכך גדול של חובי והויא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה ויש בה שס"ד שווקים כמנין ימות הרמה וקמן שבכולם של מוכרי עופות והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן והדר בה אע"פ שאינו נולד בה נומל פרס מבית המלך והנולד בה אע"פ שאינו דר בה נומל פרס מבית המלך ושלשת אלפים בי בני

יש בו *וחמש מאות חלונות מעלין עשין היץ לחומה צדו אחד ים וצדו אחד הרים וגבעות צדו אחד מדיצת של ברזל וצדו אחד חלסית ומצולה : **מתני'** *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני *אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים : **גמ'** הא לענין סדר פרשיות זה זה שוין מני מתני' לא תנא קמא ולא ר' אליעזר ברבי יוסי ולא רשב"ג דתניא *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני *שבל מצות שנהגות בשני נוהגות את הין ממקרא מגילה ר"א ברבי יוסי אומר אין קורין אותה באדר השני שבל מצות שנהגות בשני נוהגות בראשון רשב"ג אומר משום רבי יוסי אף קורין אותה באדר השני ישבל מצות שנהגות בשני אין נוהגות בראשון ושיון בהספד ובתענית שאסורין בוה ובוה ר"ש בן גמליאל היינו תנא קמא אמר רב נוהגות פרשיות איכא בינייהו דתנא קמא סבר לכתחילה בשני ואי עבוד בראשון עבוד בר ממקרא מגילה דאף על גב דעבוד בראשון קרו בשני ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר אפילו מקרא מגילה לכתחילה בראשון ורבי שמעון בן גמליאל סבר אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני מני אי תנא קמא קשיא מתנות אי רבי אליעזר ברבי יוסי קשיא נמי מקרא מגילה אי רשב"ג קשיא לכולם ח"ק ותנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים *דהא בהא תליא ואב"א לעולם רשב"ג היא ומתני' חסורי מחסרה והכי קתני *אין בין ארבעה עשר שבאר הראשון ליד שבאר השני אלא מקרא מגילה ומתנות הא לענין הספד ותענית זה זה שוין ואילו סדר פרשיות לא מיירי אמר רבי חיאי בר אבין אמר

מוסף רש"י
ראה בעמ' הבא

→

[פי טמ ט]

[פ"ה ופ"ה
ש"עין ג'ו'ג'
כ"טו' ז: פ"ה

[דף טז]

[כ"טו' ז: פ"ה
מפ"ה א"ל"כ
כ"טו' ז: פ"ה

[פ"ה פ"ה ט]

[כ"טו' ז: פ"ה
כ"טו' ז: פ"ה

[כ"טו' ז: פ"ה
א"ר ו"א"ר

[כ"טו' ז: פ"ה
ה"ש פ"ה
ה"ש פ"ה

[כ"טו' ז: פ"ה]

[כ"טו' ז: פ"ה]

[כ"טו' ז: פ"ה
כ"טו' ז: פ"ה]

המקבלים ישמעאלים או אדומים אפשר שהיה מדבר עמהם בלשונם. עוד כתבוג מפגי שניכר בו זכר ונקבה בנוכח, כגון אתה זכר, את נקבה, וכל זה דוחק. ויותר היה ראוי לקבל דברי חכז"ל (בי"ד י"ח ד') שהרי על כרחך אדם הראשון דבר בו וקרא שמות, אדם שנבראתי מן האדמה (שם י"ז ד'), חוה אם כל חי (בראשית ג' כ'), אשה כי מאיש לקחה זאת (שם ב' ג'). ומ"מ אין נראה שיקרא בשם קודש אם לא יהיה ניכר קדושתו בעצמו ולא משום איזה חיבות שנמצאו בו. ועוד צל"ע שלא נמצא שם זה בספרי נביאים, אדרבא מצינו (ישעי' ל"ו י"א) אליקים וגו' אמרו לרבשקה דבר נא וגו' ואל תדבר אלינו יהודית, ולא מצינו שקראו לשון הקודש, ולא נמצא כן אלא לחכז"ל, והלא דבר הוא.

הקדושים שהם רוחניים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים, שכן אמרו חכז"ל ותשת עלי כפיך (תהלים קל"ט ה'), שהנשמה רוצית לצאת מן הגוף כל רגע לולי שהקב"ה ית"ש כופה עליה שלא לצאת מן הגוף, והכוונה על נשמת שדי חלק אלהי ממעל, ולא על הנפש החיוני הבהמית, אך על חלק הקדושה שבו שאינו סובל בטוב ההתחברות עם הגוף העכור. והוא הדין והוא הטעם בתורתנו הקדושה בכלל האומה, כדרך הנשמה ביחידות, כן התורה בכלל לא תסבול בטוב ההתחברות בעולם הזה אם לא על ידי רצון הקב"ה, כי פיו הוא צוה, ואם כן צריך לזה זכות ודבקות בה' ובהתורה, אבל התעיף עיניך בו ואיננו. L

תמיהה גדולה איך נשכח לשון יהודית בגלות בכל בזמן קצר כל כך

ועתה נחזה אנן נשית ללבנו, הנה אחינו אנשי פולניא המה דרים במדינה אשר כל עמה מדברים שפת פולין, וליטווא, ורוסיא, ואינם מכירים כלל בלשון אשכנזי, והיהודים כולם להיותם גולי אשכנז שלפני גזירות תנאי עודם מדברים בלשון עמם אשכנז כאשר בראשונה, ולא נשתנה ללשון העמים אשר הם יושבים בקרבם, וכך מגורשי ספרד הנפוצים בערי תוגו לא שינו לשונם. והיה זה כיון שגלו שם אבות ובנים ואמותם, הרי מתגדלים הבנים על ברכי האבות וידברו שפתם, וזהו כבר

לוישב נ"ל בהקדים מה שאמרו חכז"ל (ברכות ה' ע"א) ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה' ז'), ואין עוף אלא תורה, שנאמר (משלי כ"ג ה') התעיף עיניך בו ואיננו. הרי העיד על התורה דשכיחא שכחה גבה יותר מכל חכמות עמוקות שבעולם. ואמרו עוד (מגילה ו' ע"ב) לאוקמא גירסא סייעתא הוא משמיא, פירוש לקיים משנתו שלא תשכח לא יועיל השתדלות ויגיעה אם לא על ידי סייעתא דשמיא, והנסיון מעיד לנו בעו"ה על זה. והטעם לזה הוא, כי כל דברים

השכחה מצויה בתורה יותר מכל החכמות, כי כל הדברים הקדושים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים

ג. עיין יערות דבש ח"ב דרוש ב' ד"ה בושני. ד. ע"ע לעיל ח' טבת דרוש ג [ע"ה ב' ד"ה ונבוא. ה. כן הביא מרן גם להלן ח"ה ז' אב דרוש כב [של"ד ב'] ד"ה אבל, חת"ס עה"ת בראשית כ' ב' ד"ה כה, לך לך נ"ג ב' ד"ה הנה, שופטים פ"ג א' ד"ה מהר, תו"מ שמיני נ"ה א' ד"ה ויקריבו, ואתנתן ל"ז א' ד"ה ואתם (ב'), ול"מ על פסוק ותשת עלי כפיך, אולם כ"ה בילקוט תהלים רמז תתפ"ט על הפסוק (שם ק"ג ו') כל הנשמה תהלל יה.

דרוש תתם סופר גשמי

הגבורה נוסף 1113

מכון תתם סופר

משמרתו, ועכשיו ששכחה אינה משמרתו: תקפה עליו משנתו. שהיתה קשה עליו, ומתוך הקושי שבה שכחה:

דבר אחד ממשנתו, מעלה עליה הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנאמר, רק השמר לך ושמור נפשך

מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, יכול אפילו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו:

לב אהרן

מקו"ה, כי על ידי הזהירות בטבילה במקוה יזכו להיות צבחינת עם חכם ונבון, להצין ולהשיג חכמת התורה.

ויש לרמוז דבר זה במה שדרשו חז"ל (שם א.) על הפסוק (ישעיה לג ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת, דעת זה קדר טהרות, וכתב המהרש"א צ"ח"א חכמה זה קדר טהרות, ע"ש. ולדרכינו יש לומר הרמוז זה, כי בכדי שזכה האדם להשיג חכמת התורה, צריך שיהיה זהיר בקדר טהרות, היינו טבילה במקוה, ולזה דרש חכמה זה קדר טהרות, כי האחד תלוי בצבירו.

ובזה יש לפרש מה שהזכיר בפרקין דלעיל (פ"ג מ"ג) והתקן עצמך ללמוד תורה, היינו שקודם הלימוד יתקן האדם את גופו ויטבול עצמו במקוה, כדי שילמוד תורה בטהרה, ועל ידי זה יזכה להשיג גופי התורה ותהיה חכמתו מתקיימת בקרבנו.

והנה מתאמרה משמיה דהרה"ק השר שלום מצעלזא זללה"ה רמו בפסוק (דברים ו ה)

ואהבת את ה' וגו' וכלל נפשך, תיצת נפשך צ"ח"א צ"ח אומיות טובה, עכדה"ק.

וזה יש לרמוז בדברי המשנה, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, ששוכח דברי התורה ואין חכמתו מתקיימת בקרבנו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, היינו שזה צ"ח"א חכמתו שבער על הצינוי וכלל נפש"ך שהוא צ"ח"א צ"ח אומיות טובה, והיינו שלא היה מזהר בטבילה במקוה, ולכן אין התורה מתקיימת בקרבנו.

*

כל השובח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו.

יבואר בהקדם מה שכחז הרה"ק הרצי"ה אלימלך מליזענסק זי"ע צהנהגות האדם (ס"א) צריך להתפלל להשי"ת שיצא על האמת, כי חטאת נעורים של האדם מסמין עיניו שלא יראה, אף שיכול לפלפל ולהגיד לאחרים דינו, אבל הוא צענמו שוכח ולא מתקיימת באמת, עכ"ד.

ויש להסביר הענין קופר דדרשום שדרשו חז"ל (ברכו) המעיף עיניך זו ופירש"י אס מכפול משחכת ממך. הרי שכחה גבה יותר מכ ואמרו עוד (מגילה ו) הוא משמיה, פי' לנ יועיל השתדלות ויגיי דשמיה. והטעם ל הקדושים שהם רוי אלל הגשמיים העכוו ההתחברות צעולם החומר ודביקות זו עיניך זו ואיננו, עי עשה האדם לאשמו ולכן התורה יבזה מצינו טוב ט (עירובין נד.) הראשונות לא נשמו כי בשעת מתן תורה גבוה שפסקו וזהמת גבוה ועלה עד ש כולם רוחני, על כן יתן, אמנם לאחר ש נשתברו הלוחות ו התורה לא תכבול ו לא מדכך יבזה יחבאר מאמ אחד ממשנה מתחייב בנפש"ו,

ויש להסביר הענין על פי מה שכתב החתם סופר בדברשותיו (לה' ט"ז דף ק.) על מה שדרשו חז"ל (ברכות ה.) בפסוק (משלי כג ה) התעייף עיניך זו ואיננו, אלו דברי תורה, ופירש"י אם תכפול וסגרת עיניך בתורה היא משתכח ממך. הרי העיד על התורה דשכיחא שכחה גבה יותר מכל חכמות עמוקות שבעולם, ואמרו עוד (מגילה ו:): לאוקמי גירסא סייעתא הוא משמיה, פי' לקיים משנתו שלא תשכח לא יועיל השתדלות ויגיעה, אם לא על ידי סייעתא דשמיה. והטעם לזה הוא, כי כל דברים הקדושים שהם רוחניים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים, ולכן התורה לא תסבול ההתחברות בעולם הזה אם לא על ידי זיכרון החומר ודביקות בה' ובהתורה, אבל התעייף עיניך זו ואיננו, עכ"ד. וכן בכל חטא אשר יעשה האדם לאשמה בה, מתגבר החומרי שלו, ולכן התורה משתכח הימנו.

ובזה מנינו טוב טעם על מה דאיתא בגמרא (עירובין נד.) אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. והיינו כי נשעת מתן תורה שהיו בני ישראל במדריגה גבוה שפסקו זוהמתן (שבת קמז.), ונדרכו באופן גבוה ונעלה עד שהגשם חלף הלך לו, והיו כולם רוחני, על כן לא היתה השכחה מצויה בהן, אמנם לאחר שחטאו בעגל וחזרו לזוהמתן, נשתברו הלוחות ונתגברה כח השכחה, כי התורה לא תסבול ההתחברות בעולם הזה אם לא נזדכך החומר כל צרכו.

ובזה יתבאר מאמר המשנה, כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, כלומר שזהו לאות שנפשו

משועבד לתאוה החומרי ולא נטהר מעונו, ולכן לא תסבול התורה לשכון בקרבן.

*

ד כל השובח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך.

י"ל דרך דרוש, בהקדם מה שהקשה במדרש שמואל על מה שאמרו במשנתנו השוכח דבר אחד ממשנתו כאילו מתחייב בנפשו, מנליה דדבר אחד מתחייב בנפשו, דילמא קרא דאח הדברים היינו דוקא כל הדברים, ומירץ הגאון רבי שלמה קלוגער זללה"ה במגן אבות דדריש ליה מריבוי דא"ת הדברים, דהיינו אפילו מקנת מן הדברים, עכ"ד. [ויש להעיר צוה דהא תנא דמתניתין הוא רבי מאיר, ובש"ס (סוטה יו.) מבואר דרבי מאיר לא דריש אהין. אמנם במס' סנהדרין (דף נח.) ס"ל לרבי מאיר דבן נח אסור באחותו בין מאב בין מאם, ובירושלמי (יבמות פ"א ה"ב) מפרש דדריש ליה מקרא (בראשית כד) על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו, וסמוך לו מאביו וסמוך לו מאמו, ופי' הפני משה דדריש את לריבוא, עי"ש, הרי דרבי מאיר דריש את לריבוא].

והנה כתב במאיר עיני חכמים (מהדו"ק דרוש ג אות טו) כי יוסף עם השבטים נחלקו בפלוגתא התנאים (פסחים כג:) אי דרשינן אהין, כי השבטים דרשו כבד את אביך (שמות כ יב), את לרבות אחיך הגדול (זוה"ק קדושים פג.), ולכן וישנאו אותו באמנם המלך תמלוך עלינו אם